

शाळेतील विद्यार्थ्यांना ने-आण करणाऱ्या
बस बाबतच्या सुधारित मार्गदर्शक सूचना

महाराष्ट्र शासन
शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: पीआरई-२००८/(५०६/११)/प्राशि-१
मादाम कामा मार्ग हुतात्मा राजगुरु चौक
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक: १८ नोव्हेंबर, २०१३

वाचा -

१. शासन निर्णय, गृह विभाग क्र.एमव्हीआर-०८०८/सीआर-१५३/परि-२, दि. २३/०७/२००८
२. शासन निर्णय क्रमांक - पीआरई-२००८/(५०६/११)/प्राशि-१, दि. १४/०९/२०११

प्रस्तावना-

बसने ये-जा करणा-या शालेय विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षितेच्या दृष्टीने उपाययोजना सुचविण्यासाठी शासन निर्णय गृह विभाग दिनांक २३ जुलै, २००८ अन्वये परिवहन आयुक्त यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती गठीत केली होती. सदर समितीने विविध व्यक्ति/ संस्था/ लोकप्रतिनिधी यांनी पाठविलेल्या सूचना व त्यांनी सुचविलेल्या उपाययोजनांचा एकत्रित विचार करून खालीलप्रमाणे दोन बाबींची शिफारस शासनास केली :-

- (i) मोटार वाहन (स्कूल बसकरीता विनियम) नियम २०११ निर्गमित करणे
(गृह विभाग, परिवहन)
- (ii) सर्व शाळांकरीता मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करणे. (शालेय शिक्षण विभाग)

२. समितीच्या वरील शिफारशीनुसार गृह विभागाने (परिवहन) मोटार वाहन (स्कूल बसकरीता विनियम) नियम २०११, दिनांक २२ मार्च, २०११ च्या अधिसूचनेद्वारे राज्यात लागू केले आहेत.
३. शाळांसाठी निर्गमित करावयाच्या मार्गदर्शक सूचनांचा इंग्रजी मसूदा समितीने सादर केला होता. सदर इंग्रजी मसूद्याचे मराठी भाषांतर करून दिनांक १४ सप्टेंबर, २०११ च्या शासन निर्णयाद्वारे सूचना निर्गमित केलेल्या आहेत. तथापि, सदर नियमावलीतील काही संज्ञा/ बाबींचा अर्थबोध होत नसल्याने सूचनांची अंमलबजावणी करण्यामध्ये शाळांना अडचणी येत असल्याचे शासनाच्या निदर्शनास आल्यामुळे सुधारीत मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

शालेय शिक्षण विभागामार्फत दिनांक १४ सप्टेंबर, २०११ च्या शासन निर्णयाद्वारे निर्गमित केलेल्या मार्गदर्शक सुचना अधिक्रमित करून पुढीलप्रमाणे सुधारीत मार्गदर्शक सूचना देण्यात येत आहेत:-

सुधारीत मार्गदर्शक सुचना :-

- i. शाळेतील मुलांची सुरक्षितपणे ने-आण करणे, क्षेत्रनिहाय संरचित करावयचे परिवहन शुल्क, बस थांबे ओळखणे व वाहनाची सुरक्षितता याबाबींकडे लक्ष देण्यासाठी प्रत्येक शाळेची एक परिवहन समिती असेल. शाळेचा प्राचार्य समितीचा प्रमुख असेल व त्यात पालक शिक्षक सभेचा प्रतिनिधी असेल. तसेच त्यात संबंधित क्षेत्राचा शाळेचा बस प्रशासक, वाहतूक / पोलिस निरीक्षक, त्या क्षेत्राचा मोटार वाहन निरीक्षक, बस कंत्राटदाराचा प्रतिनिधी व स्थानिक प्रतिनिधी असेल. प्रत्येक सत्राच्या सुरुवातीपूर्वी प्रत्येक सहा महिन्यात या समितीची बैठक घेण्यात येईल.
- ii. शाळेतील मुलांच्या सुरक्षित ने-आण करण्यासाठी शाळेचे प्राचार्य जबाबदार असतील आणि तो शाळेपासून घरापर्यंत विद्यार्थ्यांची करण्यात येणाऱ्या परिवहनाच्या पध्दतीचे दररोज देखरेख करण्यासाठी तो यथोचित पाऊले उचलेल. तसेच तो शाळा वाहतूकदारासह सामायिक प्रमाणित कराराचे पालन होण्याबाबत देखरेखीकरिता तसेच तो बस प्रशासकामार्फत शालेय बस सेवेचा प्रशासक असेल.
- iii. शाळेचे प्राधिकारी, शाळेचे सत्र सुरु होण्यापूर्वी वर्षातून दोन वेळा, एक दिवसीय प्रथमोपचार व अग्निशामक तंत्र उजळणी पाठयक्रम घेण्यास जबाबदार असतील.
- iv. शाळेचे प्राधिकारी, शाळा सुरु होण्याच्या आणि सुटण्याच्या वेळेला मुलांना सुरक्षितपणे जाता यावे म्हणून वाहतूक नियंत्रित करण्याच्यादृष्टीने वाहतूक पोलीसांशी विचारविनिमय करून पुरेशा संख्येत वाहतूक रक्षक नियुक्त करतील. या वाहतूक रक्षकाचे वेतन शाळा प्राधिकरणाकडून देण्यात येईल.
- v. शाळेचे प्रशासक वाहतूक पोलीसांशी व स्थानिक प्राधिकरणाच्या मदतीने विचारविनिमय करून शाळेच्या जवळ आवश्यक मार्ग चिन्हांकने आणि मार्ग खुणा लावण्याची खात्री करेल. तसेच “शाळा बसव्यतिरिक्त नो पार्किंग” लावल्याचीही खात्री करेल.
- vi. शाळेनी पुरविलेल्या शाळेच्या बस व्यतिरिक्त वाहनाने शाळेत येण्यासाठी शाळा कोणतीही मुभा देणार नाही. तथापि, जे विद्यार्थी शाळेत चालत येतात व जे विद्यार्थी सार्वजनिक वाहतूकीचा वापर करतात (टॅक्सी व ऑटो रिक्शा वगळून) किंवा जी शाळा बस रुट पुरविण्यास असमर्थ आहे व जे आजारी विद्यार्थी असून अशा विद्यार्थ्यांना नोंदणीकृत वैद्यकीय व्यावसायीने विहित केलेल्या वाहतूकीसाठी स्वतंत्र व्यवस्थेची

- आवश्यकता आहे व ज्या विद्यार्थ्यांनी आपत्कालीन परिस्थितीत शाळा सोडली आहे अशा विद्यार्थ्यांसाठी हे लागू असणार नाही.
- vii. जेथे उपलब्ध असेल तेथे या वाहनातून शालेय मुलांना सुरक्षितपणे उतरण्याची व चढण्याची खात्रीकरण शाळा प्राधिकरण शाळेच्या आवारातील आतील भागात जागेची तरतूद करील.
- viii. किमान एम.बी.बी.एस. किंवा त्यावरील शैक्षणिक अर्हता धारण करणाऱ्या डाक्टरने चालकाचे आरोग्य प्रमाणित करणारे आणि नेत्ररोग तज्ञाने त्याच्या दृष्टीबाबत दिलेले नमुना एक-क मधील वैद्यकीय प्रमाणपत्र वाहन चालकाने दरवर्षी सादर करावे. संबंधित शाळा व्यवस्थापनाने आणि / अथवा वाहतूकदाराने, वाहनचालकाने असे प्रमाणपत्र देण्यास कसूर केल्यास त्या चालकाला वाहन चालविण्यास प्रतिबंध करावा आणि ही बाब वैधानिक प्राधिकाऱ्याच्या निदर्शनास तात्काळ आणून द्यावी.
- ix. शाळेची मुले त्यांच्या पालकांकडून यथोचित विमा काढेल आणि बस मालक प्रत्येक वाहनासाठी त्रिपक्ष विमा काढेल तसेच ते सामायिक प्रमाणित करारामध्ये अंतर्भूत असणाऱ्या विम्यातील मुदयांचे पालन करतील.
- x. वाहतूक कंत्राटदार मुलींसाठी व एकत्रित शिक्षण घेणारी मुले/मुलींसाठी महिला परिचर नियुक्त करेल आणि मुलांच्या शाळेसाठी पुरुष परिचर /स्वच्छक नियुक्त करेल. वाहन चालक , महिला परिचर व पुरुष परिचर /स्वच्छक यांच्यासाठी विभेदक गणवेश विहित करण्यात येईल. सर्व कर्तव्यार्थ कर्मचा-यांनी लावण्यासाठी त्यांची ओळख पटण्यासाठी चालकाने ओळखपत्र निर्गमित करणे आवश्यक असेल.
- xi. आवश्यक औषधी व साधनासह प्रथमोपचार पेटी वाहनात ठेवण्यात येईल आणि ती प्रत्येक महिन्याला प्राचार्य / प्राधिकरणाकडून तपासली जाईल. वाहतूक कंत्राटदाराकडे मोबाईल फोनद्वारे लक्ष देण्यात येईल.
- xii. प्रत्येक शाळेच्या बसमध्ये विद्यार्थ्यांचा रक्तगट व आणीबाणीच्या परिस्थितीत संपर्क क्रमांक तसेच कागदावरील बस मार्ग दर्शविणारी माहिती असेल.
- xiii. प्रत्येक शाळेच्या बसमध्ये प्रत्येकी ५ किलो ग्रॅम क्षमता असणारी व आय.एस.आय. चिन्ह असणारी ए.बी.सी. प्रकारची दोन अग्निशामक यंत्रे ठेवणे आवश्यक असेल. त्यापैकी एक वाहन चालकांच्या कॅबीनमध्ये व दुसरे बसच्या आपत्कालीन दरवाजाजवळ असणे आवश्यक असेल.
- xiv. अशी कोणतीही आसन व्यवस्था असणार नाही, ज्यामुळे बसच्या आपत्कालीन दरवाजास अडथळा येईल.
- xv. शाळा बस चालक व शाळा प्राधिकरणासोबतच्या सामायिक प्रमाणित करारात असलेल्या

- अटी व शर्तीचे अनुसरन करेल आणि या अटी व शर्ती दोन्ही पक्षांना बंधनकारक असतील.
- xvi. प्रत्येक बसमध्ये लायसन्स / आरटीओ कागदपत्र , पीयुसी व विम्याचे कागदपत्रे असणे आवश्यक आहे.
- xvii. बस गाड्या त्यांना दिलेल्या शाळांच्या वेळांचे काटेकोर पालन करतील.
- xviii. शाळांनी विनिर्दीष्ट केलेले बस थांबे व बस मार्ग यांचे काटेकोर पालन करावे.
- xix. बसमार्ग क्रमांक बसच्या दर्शनी भागावर ठळकपणे दिसतील असे लावावेत.
- xx. कामावर असताना बस कर्मचाऱ्याने धुम्रपान अथवा मदयपान करू नये.
- xxi. बसमध्ये चढताना व उतरताना महिला परिचर / पुरुष परिचर/ स्वच्छक यांनी मुलांना मदत करावी. त्यांनी मुलाला घ्यायला येणाऱ्या व्यक्तीचे ओळखपत्र देखील तपासावे. प्राथमिक शाळेतील मुलांना उतरलेल्या ठिकाणी अधिकृत व्यक्तींनी उतरवून घ्यावे. कनिष्ठ व माध्यमिक शाळेच्या मुलांना जर कोणी उतरवून घ्यायला येणार असेल तर त्यांच्या ओळखपत्रावर खूण असेल आणि जर बस थांब्यावर कोणी घ्यायला आले नाही तर, त्या मुलाला शाळेत परत आणावे.
- xxii. बस कर्मचाऱ्याला बसमध्ये संगीत लावण्यास परवानगी नसेल.
- xxiii. शाळेने तशी तरतूद केलेली असेल त्याखेरीज, बसच्या कर्मचाऱ्यांनी मुलांना कोणतेही खादयपदार्थ अथवा पेय देवू नयेत.
- xxiv. वाहतूक करणाऱ्याने बंद/वाहतूक कोंडी/ अपघात/बिघाड/रस्ताबंदच्या वेळी बस सेवेत कोणताही बदल झाल्यास तसे ताबडतोब शाळेला कळवावे. कंत्राटदाराकडे सामायिक प्रमाणित करारातील तरतुदीप्रमाणे अशा निकडीच्या वेळी पुरेशी पर्यायी व्यवस्था उपलब्ध आहे, याची शाळा प्राधिकरणाने खात्री करून घ्यावी.
- xxv. वाहतूकदाराने किंवा त्याच्या पर्यवेक्षकाने अशा सर्व अनियमित घटना ताबडतोब शाळेला कळवाव्यात.
- xxvi. बस चालू असताना बसचे दरवाजे नेहमी बंद ठेवावेत.
- xxvii. मच्छर /उपद्रवी कीटक यांना नाश करण्यासाठी बसमध्ये धुळ फवारणी करावी.
- xxviii. संपूर्ण बस व बसचा आतील भाग नियमित स्वच्छ करावा. प्रत्येक बसला एअर फ्रेशनर पुरवावे. कोणतीही धोकादायक सामग्री बसमध्ये कदापि साठवून ठेवू नये.

- xxix. बसमधील पुरुष परिचर स्वच्छक व महिला परिचराने बसमधील विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षिततेकडे व सुखरूपतेकडे नेहमीच लक्ष दयावे.
- xxx. नियमांचे उल्लंघन झाल्यास वैधानिक प्राधिकाऱ्यांकडून बसविलेल्या दंडाखेरीज सामायिक प्रमाणित कराराप्रमाणे दंड आकारण्यात येईल.

२. सामायिक प्रमाणित करारपत्र (सी.एस.ए.) रु. १००/- एवढे न्यायिकेतर मुद्रांक कागदावर करण्यात येईल. (दोन प्रतीत, एक शाळेसाठी व दुसरी चालकासाठी असेल,) असे सामायिक प्रमाणित करारनामा (सी.एस.ए.) शाळेच्या बस प्रशासकाची भेटीची वेळ मागून /आई-वडील / पालकांना निरीक्षणासाठी उपलब्ध होईल.

वरील नियमात व विनियमात वेळोवेळी आवश्यक ते बदल करता येतील. शाळा बस सेवा प्रक्रियेसाठी शाळेच्या वापरासाठी पुढील कागदपत्रे जोडण्यात यावीत:-

i.	एक्सेल टेम्पलेट शिटसह शालेय बस सेवा सुरु करण्यासाठी मार्गदर्शक तत्वे व टप्पे	सहपत्र - अ
ii.	बस सेवा सुरु होताना व त्यानंतर प्रत्येक शैक्षणिक वर्षे सुरु होताना शाळेच्या प्राचार्यांचे परिपत्रक	सहपत्र - ब
iii.	बस शुल्क वसुली	सहपत्र - क
iv.	बस सेवेच्या वापरासाठी विद्यार्थ्यांसाठी अर्जचा नमुना	सहपत्र - ड
v.	विद्यार्थ्यांची माहिती असणारे विवरण	सहपत्र - इ
vi.	शाळाच्या बसबाबत विद्यार्थ्यांनी अनुसरावयाचे नियम	सहपत्र - फ
vii.	सामायिक प्रमाणित करारनामा (सीएसए)	सहपत्र - ग

३. सदर मार्गदर्शक सूचनांचा इंग्रजी मसूदा परिवहन आयुक्त यांच्या अध्यक्षतेखाली गठीत केलेल्या समितीने मान्य केलेला आहे. त्याची प्रत देखील यासोबत जोडली आहे. हया मार्गदर्शक सूचनांतील तरतूदींचा अर्थबोध होत नसल्यास इंग्रजी भाषांतर ग्राह्य धरण्यात यावे.

४. सर्व शाळांनी उपरोक्त नियमावलीतील तरतूदीनुसार स्कूल बस धोरणाची अंमलबजावणी काटेकोरपणाने करावी. संबंधित शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक/माध्यमिक/शिक्षण निरीक्षक) यांनी सदर नियमावलीतील सूचना सर्व शाळांच्या निदर्शनास आणाव्यात.

५. गृह विभागाने दिनांक २२ मार्च, २०११ च्या राजपत्रात प्रसिध्द केलेले मोटार वाहन (स्कूल बसकरीता विनियम) नियम, २०११ या नियमावलीची प्रत www.maharashtra.gov.in वर उपलब्ध करण्यात आली आहे. त्याचा संगणक सांकेताक क्रमांक २०११०५०२११२४५६००१ असा आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०१३१११८११५९४१०५२१ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(ना.ऊ.रौराळे)

सहसचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव
- २) मा.उपमुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव
- ३) मा. मंत्री (शालेय शिक्षण) यांचे खाजगी सचिव
- ४) मा.मंत्री यांचे खाजगी सचिव (सर्व)
- ५) मा.राज्यमंत्री (शालेय शिक्षण) यांचे खाजगी सचिव
- ६) मा. राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव (सर्व)
- ७) मा.मुख्यसचिव यांचे स्वीय सहायक
- ८) मा. अपर मुख्य सचिव (शालेय शिक्षण व क्रीडा) यांचे स्वीय सहायक
- ९) सर्व अपर मुख्य सचिव /प्रधान सचिव/सचिवए मंत्रालय, मुंबई
- १०) सर्व आयुक्त, महानगरपालिका
- ११) सर्व विधान परिषद सदस्य
- १२) सर्व विधानसभा सदस्य
- १३) कक्ष अधिकारी, ग्रंथालय, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, विधान भवन, मुंबई (१० प्रती)
- १४) महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई (प्रसिध्दीच्या विनंतीसह - ५ प्रती)

- १५) सर्व जिल्हाधिकारी
- १६) सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद
- १७) शिक्षण संचालक (प्राथमिक), महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- १८) शिक्षण संचालक ,(माध्यमिक व उच्च माध्यमिकमहाराष्ट्र राज्य,पुणे
- १९) शिक्षण संचालक (प्रौढ शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- २०) अध्यक्ष संचालक, महाराष्ट्र राज्य परिक्षा परिषद, पुणे
- २१) संचालक, महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, पुणे
- २२) संचालक, महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व अभ्यासक्रम संशोधन मंडळ (बालभारती), पुणे
- २३) अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे
- २४) संचालक, महाराष्ट्र राज्य प्राथमिक शिक्षण परिषद, चर्नीरोड, मुंबई
- २५) सर्व विभागीय शिक्षण उपसंचालक
- २६) सर्व शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक/माध्यमिक /प्रौढ), जिल्हा परिषद तथा सदर अधिकाऱ्यांमार्फत
- २७) संबंधित सर्व शाळांचे मुख्याध्यापक
- २८) सर्व मुख्याधिकारी, नगरपालिका / नगरपरिषद
- २९) सर्व प्रशासन अधिकारी, नगरपरिषद/कटकमंडळे
- ३०) शिक्षण निरीक्षक (दक्षिण/पश्चिम/उत्तर), बृहन्मुंबई
- ३१) निवड नस्ती, का.प्राशि-१

सहपत्र- अ

शालेय बससेवा सुरु करण्यासाठी मार्गदर्शक तत्वे

भाग-१

शाळेचे मुख्याध्यापक / प्राचार्य यांनी पालकांना बससेवा सुरु करत असल्याबाबत व विद्यार्थ्यांच्या राहण्याचा ठिकाणांसह, विद्यार्थ्यांची वैयक्तिक माहिती असलेले आवश्यक ते तपशील एक्सेल टेम्पलेट सीट मध्ये भरण्यास सांगून हे परिपत्रक त्यांना पाठवावे.

शालेय बस व्यवस्थापन कक्षाने करावयाची कार्यवाही

- i. सर्व विद्यार्थ्यांच्या प्राप्त अर्जावरून राहण्याचे ठिकाण निश्चित करून विद्यार्थ्यांना वेळेवर बसमध्ये घेण्याचे व सोडण्याचे सामायिक थांबे निश्चित करणे
- ii. शाळेपासून व शाळेत येण्याजाण्याचे मार्ग, बसमध्ये वेळेनुसार विद्यार्थ्यांना घेण्याचे व सोडण्याचे थांबे निश्चित करणे व त्यानंतर वाहतूक कंत्राटदारास ते मार्ग नेमून देणे.
- iii. बसच्या थांब्यासह बसचे मार्ग कार्यालयीन संगणकात दर्शविण्यात येईल.
- iv. विद्यार्थ्यांच्या पत्त्यासह सकाळच्या व दुपारच्या सत्रातील थांब्याची माहिती संगणकात भरण्यात येईल.
- v. शाळेची फी, बँकेचे माहिती व धनादेश क्रमांक इत्यादी बाबी संगणकात दर्शविण्यात येतील.
- vi. अहवाल - शिक्षकांचा अहवाल, मार्ग, थांबे चालक विद्यार्थ्यांचे हजेरीपत्रक, वर्ग, थकीत फी यानुसार स्वतंत्र अहवाल तयार करण्यात येतील.

भाग-२

बस सेवेच्या कंत्राटदाराची नियुक्ती व बसचा मार्ग निश्चित झाल्यावर प्रत्येक विद्यार्थ्याला प्रत्येक शैक्षणिक वर्षाच्या सुरुवातीला पुढील बाबी कळविण्यात येतील:-

- i. त्याला /तिला नेमून दिलेला बस मार्ग उजव्या हाताच्या कोपऱ्यावर नमूद करून विद्यार्थ्यांचे नाव, वर्ग, तुकडी, कंत्राटदाराचे नाव व देय फी दर्शविणारे विवरणपत्र.
- ii. शैक्षणिक वर्षात शालेय बससेवा सुरु करण्याचे मुख्याध्यापकांच्या स्वाक्षरीचे पत्र
- iii. बसची फी भरण्याचे वेळापत्रक
- iv. देय असलेल्या संबंधित दरांसह शालेय बस फीची रचना (भौतिक क्षेत्राप्रमाणे करावयाचे दर)
- v. शालेय बस सेवेचा वापर करण्यासाठी विद्यार्थ्यांचा अर्ज (आई वडील/पालक यांनी भरावयाचा व शाळेत परत पाठवावयाचा) विद्यार्थ्यांच्या राहण्याच्या ठिकाणासह विद्यार्थ्यांचे नाव, वर्ग तुकडी व पत्ता इ. तपशील एक्सेल टेम्पलेट शीटमध्ये भरावेत. (पालकांनी भरावयाचे व शाळेत पाठवावयाचे)

- vi. शैक्षणिक वर्षातील विद्यार्थ्यांची संपुर्ण माहिती दर्शविणारे विवरणपत्र (आई वडील/पालकांनी भरून शाळेत परत पाठवावयाचे)
- vii. शालेय बसमध्ये विद्यार्थ्यांना पालन करावयाचे नियम

भाग-३

शाळेचे मुख्याध्यापक व कंत्राटदार यांनी स्वाक्ष-या केलेल्या १०० रुपयांच्या गैरन्यायीक मुद्रांकावर निष्पादित करावयाचे सामाईक प्रमाणित करारपत्र. या करारपत्राची एक प्रत कंत्राटदाराकडे व एक प्रत शाळेकडे असेल. पुरकपत्रासह सामायिक प्रमाणित करापत्रावर आवश्यकता असेल त्याप्रमाणे दरवर्षी स्वाक्ष-या करावयाच्या आहेत.

निवासाच्या क्षेत्रासह विद्यार्थ्यांची वैयक्तिक माहिती दर्शविणारे एक्सेल टेम्प्लेट विवरणपत्र

विद्यार्थ्यांचे पहिले नाव
वडिलाचे नाव
आडनाव
वर्ग
तुकडी
घर क्रमांक
इमारतीचे नाव
इमारतीचा क्रमांक
रस्त्याचे नाव
क्षेत्र /पिनकोड
निवासी दूरध्वनी
पालकांचा कार्यालय दूरध्वनी
भ्रमणदूरध्वनी

क्षेत्र - तुम्ही राहत असलेल्या ठिकाणी (✓) अशी खूण करा.

(शाळेत विद्यार्थ्यांच्या असलेल्या निवासाच्या पत्त्यामधून घेण्यात आलेली सर्व क्षेत्रे नमूद करून एक रकाना तयार करावा, खालील नमुना पहा)

अल्माउंट रस्ता, अंधेरी, जोगेश्वरी, हाजीअली, सायन-----
-----इतर

सहपत्र-ब

शालेय बससेवा सुरु करण्यासाठी मुख्याध्यापक / प्राचार्य यांचे परिपत्रक

दिनांक:-

विषय:- शालेय बस सेवा सन २०११-१२

प्रिय पालक,

शाळेत ये-जा करण्यासाठी सर्व विद्यार्थ्यांनी दररोज शालेय बससेवेचा वापर करणे अपेक्षित आहे. जे विद्यार्थी शाळेजवळ राहतात, सार्वजनिक परिवहन सेवेचा वापर करतात किंवा सध्या जेथे शालेय बस सेवा उपलब्ध नाही अशा क्षेत्रांत राहतात केवळ अशा विद्यार्थ्यांना यामधून वगळण्यात येईल. अशा बाबतीत, परवानगी मिळण्यासाठी विनंती करणारे पत्र प्राचार्यांना ----- पूर्वी पाठवावे. प्रत्येक बाबतीत वैयक्तिक विनंतीच्या आधारे निर्णय घेण्यात येईल. जर कोणतेही पत्र प्राप्त झाले नसेल तर, बालक नेमून दिलेल्या बसमध्ये आहे असे गृहीत धरण्यात येईल. कोणत्याही विद्यार्थ्यांना शाळेच्या मार्गिकांमधून कारने शाळेत येण्याची परवानगी देण्यात येणार नाही. ही बाब ----- या मार्गांना (येथे शाळेत येण्या-जाण्याचे पोचमार्ग नमूद करावेत.) लागू होईल.

बस मार्ग - बस मार्गाचे ओळख क्रमांक नमूद करावेत. उदा. जे -१ किंवा एसएनआर-२

ओळखपत्र - शाळेच्या प्रत्येक विभागातील विद्यार्थ्यांना विशिष्ट रंगाची ओळखपत्रे देण्यात येतील. बस ओळखपत्रासाठी बालकाच्या अलिकडील पासपोर्ट आकाराच्या छायाचित्राची आवश्यकता भासेल. विद्यार्थ्यांनी त्यांचे बसपास दररोज त्यांच्यासोबत ठेवले पाहिजेत. कोणत्याही विद्यार्थ्यांला त्याच्या / तिच्या बस पासावर विनिर्दिष्ट केलेल्या मार्गाव्यतिरिक्त इतर मार्गावर कोणत्याही वेळी प्रवास करण्याची परवानगी दिली जाणार नाही. निवासाचे ठिकाण बदलल्यामुळे बसच्या मार्गात बदल करण्याची विनंती मुख्याध्यापक / मुख्याध्यापिका यांच्याकडे लेखी अर्जाद्वारे पाठविण्यात यावी. आवश्यक असलेल्या मार्गावर जागांच्या उपलब्धतेनुसार कार्यवाही करण्यात येईल. ओळखपत्र हरविल्यास, दुसरे ओळखपत्र मिळण्यासाठी लेखी विनंती करावी. योग्य शुल्क आकारून दुसरे ओळखपत्र देण्यात येईल.

विद्यार्थ्यांला उतरविण्याच्या ठिकाणी दररोज अधिकृत व्यक्ति उपस्थित राहणार असेल तर तशी माहिती शाळेला कळवावी. जर बालकाला घेण्याच्या ठिकाणी ठरलेल्या वेळेत व थांब्यावर अधिकृत व्यक्ति उपस्थित नसेल तर अशा बाबतीत बालकाला पुन्हा शाळेत आणले जाईल.

बस सेवेच्या संबंधात कोणत्याही समस्या असल्यास त्या मुख्याध्यापक / मुख्याध्यापिका यांच्या निदर्शनास आणून देण्यात येतील. याबाबतीत बस कर्मचारी वर्गाबरोबर थेट संपर्क साधू नये. प्रादेशिक परिवहन अधिकाऱ्याने ठरवून दिलेले शालेय बसच्या संबंधातील नियम व विनियमांचे नेहमी अनुपालन करण्यात येईल.

बस वाहकाच्या नावासह तुमच्या बालकाला नेमून दिलेला बस मार्ग व एकूण देय शुल्क, बस शुल्काची रचना, शालेय बसचा उपयोग करण्यासाठी पालकांनी स्वाक्षरी करावयाचा अर्ज, विद्यार्थ्यांचे माहितीपत्रक, बसच्या वापरकर्त्यांनी पालन करावयाचे नियम याबाबतचा तपशील असणारी या सोबतची कागदपत्रे कृपया पहावीत. यासोबत जोडलेल्या विद्यार्थ्यांचे माहितीपत्रक कृपया भरावे व त्यावर यथोचितरीत्या स्वाक्षरी करून तुमच्या बालकाच्या अलिकडचा पासपोर्ट आकाराच्या छायाचित्रासह (छायाचित्राच्या पाठीमागे त्याचे / तिचे नाव व वर्ग लिहावा) शालेय बसचा उपयोग करण्यासाठीच्या अर्जासोबत ते माहितीपत्रक दिनांक ----- २० ----- पूर्वी वर्ग शिक्षकाकडे पाठवावे. कृपया, अर्जासोबत दर्शनी धनाकर्ष / बँकेचे धनादेश पाठवू नयेत. पालकांच्या माहितीसाठी शाळेत सर्व बस मार्ग प्रदर्शित करण्यात येतील.

शाळा दरवर्षी प्रत्येक बस कंत्राटदाराबरोबर सामाईक प्रमाणित करार म्हणून ओळखला जाणारा एक करार करील हा करार बस प्रशासन कक्षात तपासणीसाठी उपलब्ध असेल. कराराची छाननी करण्याची आपली इच्छा असल्यास कृपया----- बस प्रशासकाशी संपर्क साधा. आम्ही आपल्या निरंतर सहकार्याची व मदतीची अपेक्षा करतो.

स्नेहादराने,
सही/-
प्राचार्य.

नवीन शैक्षणिक वर्ष ----- रोजी सुरु होईल.

सहपत्र- क

बसचे शुल्क देण्याचे व शाळा सुटण्याचे वेळापत्रक २०१०-११

बसचे शुल्क ----- पासून ----- पर्यंतच्या कालावधीसाठी देय असेल. ही रक्कम १२ महिन्यांसाठी असेल. सध्याच्या शुल्क रचनेत समाविष्ट नसलेल्या क्षेत्रांना नंतरच्या दिनांकास अंतिम रूप देण्यात येईल. क्षेत्र व बस मार्गाची आवश्यकता असणाऱ्या विद्यार्थ्यांची संख्या याआधारे शुल्क ठरविण्यात येईल.

बसच्या शुल्कासंबंधातील संपूर्ण रक्कम (ना-परतावा) (शाळेने ठरविल्याप्रमाणे एका हप्त्यात किंवा दोन हप्त्यांमध्ये) संबंधित कंत्राटदाराच्या नावे (बालकाच्या मार्ग पत्रिकेवर नमूद केलेल्या) ६ महिने वैध असलेल्या दर्शनी धनाकर्षाद्वारे /बँकेच्या धनादेशाद्वारे देय असेल. धनादेश किंवा रोख रक्कम स्वीकारली जाणार नाही.

शुल्क वसुलीचे वेळापत्रक २० ----- ते २०-----

खाली नमूद केलेली मानके २०----- २०----- या शैक्षणिक वर्षातील प्रवेशासाठी आहेत हे कृपया लक्षात घ्यावे. शाळेने ठरविल्याप्रमाणे वसुलीची वेळापत्रक नमूद करावे. दुसरे ओळखपत्र हे प्रती ओळखपत्र रुपये ----- एवढी रक्कम घेऊन देण्यात येईल.

दर्शनी धनाकर्षावर / बँकेच्या धनादेशावर कंत्राटदाराचे अचूक नाव नमूद केलेले आहे. याची कृपया खातरजमा करा. तुमच्या मुलाच्या बस मार्ग पत्रिकेवर देय असलेल्या शुल्कासोबत योग्य कंत्राटदाराने नाव नमूद केलेले आहे. याचीही खातरजमा करा.

सही/-

प्राचार्य.

सहपत्र- ड

विद्यार्थ्यांनी शालेय बस सेवेचा उपयोग करण्यासाठीचा अर्ज

प्रेषक

श्री/श्रीमती-----

निवासी पत्ता -----

-----यांचे आई वडील/ पालक

इयत्ता ----- दुरध्वनी क्रमांक निवास-----

कार्यालय -----

बसमार्ग क्रमांक ----- भ्रमणध्वनी क्रमांक -----

दिनांक -----

प्रति,

प्राचार्य,

शाळेचे नाव -----

शाळेचा पत्ता -----

महोदय / महोदया,

मी याद्वारे माझ्या बालकाची /पाल्याची शाळेत ने-आण करण्यासाठी शाळेने सुविधा पुरविलेली शालेय बस सेवा उपलब्ध करून देण्याकरिता माझा अर्ज सादर करित आहे. शालेय बस सेवेचा उपयोग करण्यासाठी मी संमती देत असून, मला पुढील अटी मान्य आहेत व त्यांचे मी पालन करीन.

- i. मी याद्वारे, शाळेला योग्य वाटत असतील अशा बस कंत्राटदाराबरोबर केलेल्या अटी व शर्ती अंमलात आणण्यासाठी शाळेला अधिकार प्रदान करित आहे. या अधिकाराद्वारे सामाईक प्रमाणित करारानुसार विद्यार्थ्यांची सुरक्षा व सुरक्षितता या संबंधात कंत्राटदारांबाबत कार्यवाही करण्याची संपूर्ण जबाबदारी शाळा घेत आहे.
- ii. शाळा, वाहतूक कंत्राटदाराची निवड करताना योग्य ती काळजी घेत असली तरी आणि चांगल्या दर्जाची वाहने व चांगले चालक याबाबत कंत्राटदारामार्फत खातरजमा करित असली तरी सुध्दा, शालेय बस सुविधेचा वापर केल्यामुळे, कोणताही अनपेक्षित अपघात किंवा दुखापत झाल्यास, शाळा कोणत्याही दायित्वाची हमी देणार नाही.

- iii. शाळा ही केवळ सुविधाकाराच्या भूमिकेतून कंत्राटी शालेय बस सेवा पुरवित आहे. आणि ही सुविधा उपलब्ध झाल्यामुळे विद्यार्थी किंवा पालक यांना होणाऱ्या कोणत्याही नुकसानीबद्दल किंवा दुखापतीबद्दल कोणतीही जबाबदारी व दायित्व घेणार नाही. या संबंधातील कर्तव्यात झालेली कोणतीही हयगय किंवा उल्लंघन याबद्दलची जबाबदारी किंवा दायित्व हे केवळ कंत्राटदार / चालक किंवा वाहक यांचे असून , ती जबाबदारी किंवा दायित्व शाळेचे नाही. पालक व विद्यार्थी हे शाळेच्या विरुद्ध कोणतीही कार्यवाही करणार नाहीत किंवा ती पुढे चालू ठेवणार नाहीत, आणि याद्वारे, या बाबतीत शाळेच्या विरोधातील सर्व अधिकार व उपाययोजनेचा याद्वारे विचार करण्यात येणार नाही.
- iv. बालकांसाठी बस सेवेचे आयोजन करण्यामध्ये व ती पुरविण्यामध्ये, शाळा ही, किफायतशीर , कार्यक्षमपणे व नियमितपणे बससेवा पुरविण्याच्या दृष्टीने विद्यार्थी व त्यांचे आई वडील / पालक यांच्यासाठी एक सुविधाकार म्हणून कार्य करीत आहे. शाळा, बससेवा पुरविल्यामुळे त्यामधून उद्भवणारे कोणतेही दायित्व , कायदेशीर / आर्थिक किंवा अन्य बाबी यांची जबाबदारी (तिच्या व्यवस्थापनासह व प्रशासनासह) घेणार नाही. ही एक अट असून ती या सेवेतील एक मूळ तरतूद आहे. आणि या बस सेवेचा लाभ घेणारे विद्यार्थी , त्यांचे आई वडील / पालक यांना ही अट मान्य असल्याचे व त्यांनी ती अट मान्य केल्याचे समजण्यात येईल.

आपला विश्वासू,
सही/-
आई वडील/पालक

सहपत्र-इ

विद्यार्थी माहितीपत्रक (आई-वडील/पालकांनी भरावयाचे व शाळेला द्यावयाचे)

मुलाचे / पाल्याचे नाव:
बस क्रमांक :
थांबा क्रमांक: सकाळी: दुपारी:
इयत्ता(२०१०)
बस परिचर आवश्यक आहे का: होय / नाही.

पालकाची स्वाक्षरी

दिनांक :

सहपत्र- फ

बसमध्ये विद्यार्थ्यांनी पालन करावयाचे नियम

- i. बस सुरु होण्यापूर्वी विद्यार्थ्यांनी आपल्या जागेवर बसावे. बस सुरु झाल्यावर उभे राहू नये.
- ii. मोठ्या मुलांनी बसच्या मागील भागातील सीटवर बसावे.
- iii. प्रत्येक विद्यार्थ्यांनी नेहमी आपले बस पास सोबत ठेवावे.
- iv. विद्यार्थ्यांनी आपल्या वस्तू स्वतः सांभाळाव्यात.
- v. विद्यार्थ्यांनी शाळेच्या बॅगज बसच्या रॅकवर किंवा आपल्या मांडीवर ठेवाव्या, बसण्याच्या जागेवर ठेवू नये.
- vi. बसमध्ये शांतता ठेवावी. गोंधळ करू नये. त्यामुळे चालकाचे लक्ष विचलित होऊ शकते.
- vii. कुठलीही बेशिस्त किंवा गैरवर्तन खपवून घेतले जाणार नाही. बेशिस्त विद्यार्थ्यांस एकदा समज दिल्यानंतर पुन्हा बस मध्ये घेतले जाणार नाही. याशिवाय शाळेच्या शिस्तभंगाविषयी समितीस कारवाई करता येईल.
- viii. थांब्यावर विद्यार्थी स्वीकारण्यास कोणीही उपलब्ध नसल्यास अशा विद्यार्थ्यांस शाळेत परत आणण्यात येईल व त्यानंतर पालकांनी तो विद्यार्थी कोण्याच्याही सोबती शिवाय बस थांब्यावर येऊ शकतो अशी लेखी सूचना दिल्याशिवाय त्याला बस थांब्यावर सोडण्यात येणार नाही.
- ix. विद्यार्थ्यांनी शरीराचा कोणताही भाग किंवा त्याच्या सोबतची कोणतीही वस्तू बस सुरु असताना खिडकी अथवा दरवाज्यातून बाहेर काढू नये.
- x. विद्यार्थ्यांनी बसमध्ये स्वच्छता ठेवावी.
- xi. विद्यार्थ्यांनी बसचे नुकसान केल्यास याबाबत मुख्याध्यापक / प्राचार्य यांना कळविण्यात येईल व अशा विद्यार्थ्यांवर कडक कारवाई करण्यात येईल.
- xii. बसच्या क्षमते इतकेच विद्यार्थी बसमध्ये प्रवेश करतील.
- xiii. गैरवर्तणूक करणाऱ्या विद्यार्थ्यांची बससेवा रद्द करण्यात येईल.
- xiv. विद्यार्थ्यांनी बस येण्याच्या वेळेपूर्वी थांब्यावर यावे. विहित वेळेनंतर कोणत्याही विद्यार्थ्यांसाठी बस थांबणार नाही.
- xv. विद्यार्थी एखादया दिवशी नेहमीच्या बस थांब्या ऐवजी दुसऱ्या बस थांब्यावरून बसणार असल्यास त्याच्या २४ तासापूर्वी पालकांच्या सहीनिशी तसे लेखी सुचित करायला हवे.
- xvi. बसमध्ये विसरलेली वस्तू शाळेमध्ये सुरक्षित जमा करण्यात येईल.

xvii. बस अधिक वेळ थांबल्याने वाहतुकीस अडथळा निर्माण होऊ शकतो. याचे भान ठेवून विद्यार्थ्यांनी शिस्तीत व त्वरीत बस मध्ये चढावे व उतरावे.

वरील नियम विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षिततेसाठी व सुरक्षित प्रवासासाठी करण्यात आले आहेत. नियमबाह्य कृती विरुद्ध तात्काळ कारवाई करण्यात येईल.

मुख्याध्यापक / प्राचार्य

सहपत्र - ग

रु. १००/- च्या न्यायिकेतर मुद्रांक कागदावर करावयाचे करार

शाळेचे/ संस्थेचे नाव-----
पत्ता-----येथील

-----यात यापुढे जिचा निर्देश शाळा असा करण्यात आला आहे आणि या शब्दप्रयोगाचा अर्थ, त्याच्या संदर्भाशी किंवा अर्थाशी विसंगत नसेल तेथवर “शाळा” असा आहे आणि त्यामध्ये त्याचे उत्तराधिकारी व परवानगी दिलेले अभिहस्तांकीती यांचा अंतर्भाव होतो.

प्रथम पक्ष

आणि

भागीदार संस्थेचे नाव -----
नोंदणीकृत कार्यालयाचा पत्ता-----

(यात यापुढे ज्याचा निर्देश कंत्राटदार असा करण्यात आला आहे आणि या शब्दप्रयोगाचा अर्थ त्याच्या संदर्भाशी किंवा अर्थाशी विसंगत नसेल तेथवर “कंत्राटदार” असा आहे आणि त्यामध्ये त्याचे उत्तराधिकारी व परवानगी दिलेले अभिहस्तांकीती यांचा अंतर्भाव होतो.)

यांच्यामध्ये

दि. ----- रोजी -----येथे तयार करून निष्पादित करण्यात आला.

“शाळा” आणि “कंत्राटदार” यांचा उल्लेख एकत्रितरीत्या “पक्षकार” व वैयक्तिकरीत्या “पक्ष” असा करण्यात येईल.

ज्याअर्थी:-

- कंत्राटदाराकडे पुरेशा बसगाड्या आहेत व पुरेशा संख्येत वाहन चालक व सहाय्यकारी कर्मचारीवर्ग असून तो शाळेच्या विद्यार्थ्यांची ने-आण करण्यासाठी सेवा पुरविण्यास इच्छुक आहेत.
- कंत्राटदाराकडे बस सेवा चालविण्यास आवश्यक ती लायसन मान्यता व आवश्यक कर्मचारी वर्ग उपलब्ध आहेत.
- विद्यार्थी (शाळेच्या सर्व भागातील विद्यार्थी) या सेवेचा उपयोग करण्यास इच्छुक आहेत.

- iv. प्रत्येक विद्यार्थ्याला या सेवेसाठी कंत्राटदार नेमतायेणे व्यवहार्य नसल्याने कंत्राटदाराच्या सेवेचा लाभ हा विद्यार्थ्यांकडून घेतला जात आहे. याची सुस्पष्ट जाणीव ठेवून विद्यार्थ्यांसाठी व विद्यार्थ्यांच्यावतीने शाळा हा करार करीत आहे.

आता पक्षकार हे पुढील बाबींना मान्यता देत आहे.

- i. अनुच्छेद १३ (सेवा) मध्ये नमूद केलेल्या सेवा पुरविण्यासाठी विद्यार्थी हे शाळेच्या माध्यमातून कंत्राटदाराचा नियुक्ती करीत आहेत. आणि, कंत्राटदार या करारनाम्यातील अटी व शर्तीच्या अनुसार ही नेमणूक स्वीकृत करीत आहेत.
- ii. या करारात नमूद केल्याप्रमाणे कंत्राटदाराला ही सेवा पुरविणे शक्य व्हावे म्हणून शाळा विद्यार्थी (शाळेच्या सर्व विभागातील) आणि कंत्राटदार यांच्या मधील एक सुविधाकार म्हणून भुमिका पार पाडत आहे या करारात नमूद केल्याप्रमाणे शाळेने कंत्राटदाराची नेमणूक केली असल्याचे मानण्यात येणार नाही किंवा कंत्राटदाराचा कोणताही कर्मचारी शाळेचा प्रतिनिधी किंवा कर्मचारी असल्याचे मानण्यात येणार नाही.
- iii. यामध्ये काही प्रतिकूल अंतर्भूत असले तरी कंत्राट दाराविरुद्ध या करारातील किंवा कायदयातील कुठलाही आक्षेप लावण्यास, शाळा विद्यार्थ्यांकरिता व विद्यार्थ्यांच्यावतीने सर्व आबंधनांची अंमलबजावणी करण्यासाठी शाळेला अधिकार प्रदान करण्यात आला आहे. यास कंत्राटदार संमती देत आहे. शाळेच्या समितीशिवाय या करारात कुठलाही बदल किंवा फेरफार करता येणार नाही. त्यास कंत्राटदार संमती देत आहे. कंत्राटदार या करारान्वये कायदयाच्या सेवामध्ये कोणताही फेरफार करणार नाही त्यात वाढ करणार नाही किंवा त्या कमी करणार नाही. कंत्राटदार आवेदन किंवा हमी देणार नाही, शाळेकडून तसे लेखी प्राधिकृत केले जाणार नाही. कंत्राटदाराने ज्या सेवा पुरविण्याची आवश्यकता असेल अशा सेवांच्या संबंधात शाळेनी वेळोवेळी केलेली धारणे दर आणि निदेश यांचे कंत्राटदार पालन करील.
- iv. बस सेवा सुरु करण्याचा दिनांक..... शाळा..... या दिनांकापासून कंत्राटदारास त्याची व्यावसायिक सेवा सुरु करण्यासही कंत्राटदाराची नेमणूक करण्याची मान्यता देत आहे.
- v. सुरुवातीच्या दिनांकास विद्यार्थी संख्या ..... बस सेवा सुरु करण्याच्या दिनांकाला विद्यार्थी संख्या पुढीलप्रमाणे आहे. परिस्थितीनुसार वेळोवेळी विद्यार्थी संख्येचा आढावा घेण्यात येईल.

विद्यार्थी संख्या विवरणपत्र

बसचा प्रकार	एकूण विद्यार्थी संख्या

सर्व वाहन चालक, पुरुष परिचर, महिला परिचर, कंत्राटदाराने दिलेल्या ओळखपत्रासह विहित गणवेश परिधान करतील.

vi. वैधता व सुधारणा -

प्रारंभाच्या दिनांकापासून एक वर्षाच्या कालावधीपर्यंत हा करार अंमलात राहिल. तदनंतर परस्पर संमतीने मान्य केलेल्या अशा दराने व अटीनुसार परंतु या करारातील अटी संपुष्टात येण्यापूर्वी ९० दिवसापेक्षा ----- इतक्या कालावधीत त्याचे नूतनीकरण करता येईल.

vii. बससेवेची वेळ-

शाळेच्या वेळी खाली दिलेल्या आहेत.

शाळेचा विभाग	वर्ग	बस येण्याची व जाण्याची वेळ

बससेवा नियमित व वेळेवर असेल. विद्यार्थ्यांना बसने..... या वेळेपेक्षा उशिरा नसेल अशा वेळी शाळेत आणता येईल.

शाळेचा विभाग	बस येण्याची वेळ

शाळेच्या नेहमीच्या सर्व कामकाजाच्या दिवशी (सोमवार ते शुक्रवार) पुढील वेळेपेक्षा उशिरा नसेल अशावेळी शाळेतून विद्यार्थ्यांना परत नेता येईल.

शाळेचा विभाग	बस निघण्याची वेळ

viii. नुकसानभरपाई-

- (i) कंत्राटदाराला, वेळोवेळी पृष्ठांकित केलेल्या सहपत्रानुसार सेवा पार पाडल्याबद्दल नुकसानभरपाई देण्यात येईल.
- (ii) ज्या कोणत्या ही कारणास्तव हा करार संपुष्टात आल्यानंतर शाळा अशा कोणत्याही नुकसान भरपाईच्या प्रदानास जबाबदार असणार नाही, अशा कोणत्याही भरपाईस कंत्राटदाराला आणि / किंवा त्याच्या कर्मचाऱ्यांना देय होईल अशी लौकीक लाभ याची हानी परंतु तेथपर्यंत मर्यादित नसलेल्या कोणत्याही नुकसानभरपाईचा अंतर्भाव होतो किंवा कोणतेही परिणाम स्वरूप नुकसान अथवा दुराचिंत संबंध नसलेल्या प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष जी कंत्राटदाराची नुकसान भरपाई निर्धारित करताना उद्भवणाऱ्या बाबी विचारात घेतलेल्या आहेत, अशा नुकसान भरपाईचा अंतर्भाव असा पक्षकाराचा स्पष्ट उद्देश आहे.
- (iii) हया करारातील कोणतीही दुरुस्ती किंवा सुधारणा ही दोन्ही पक्षकारांनी लेखी स्वरूपात व निष्पादित करे पर्यंत परिणामक होणार नाही.

ix) प्रदान-

कंत्राटदाराचे कर्मचारी कोणत्याही विद्यार्थ्यांकडून अथवा पालकाकडून कोणत्याही कारणासाठी कोणतेही बक्षीस किंवा रोख रक्कमेची मागणी किंवा याचना करणार नाही, (अशी सुचना) कंत्राटदार कर्मचाऱ्यांना योग्यरित्या देईल.

x. विमा संरक्षण -

करारनाम्याच्या प्रलंबन कालावधीदरम्यान कंत्राटदार -

- (i) त्याच्या मालकीच्या व सेवा पुरविण्याकरिता चालवण्यात येणाऱ्या बसगाड्यांसाठी,
- (ii) जिवित व मालमत्तेच्या हानी बद्दल त्रयस्थ पक्षांनी केलेल्या दाव्यासाठी,
- (iii) उक्त सेवा पुरविण्यासाठी कंत्राटदाराने चालविलेल्या / पुरविलेल्या बसगाड्यामधून प्रवास करणाऱ्या, शाळेच्या विद्यार्थ्यांना होणाऱ्या क्षतिबद्दलच्या किंवा मृत्युबद्दलच्या दाव्यांसाठी विमा संरक्षण घेईल व ते वैध स्वरूपात ठेवील.

xi. नैसर्गिक आपत्ती-

नागरी अशांतता, दंगल, संप, भूकंप, वादळ, तुफान दैवी आपत्ती , आणीबाणी यासारख्या, दोन्ही पक्षांच्या नियंत्रणाबाहेर असणाऱ्या प्रसंगी या कारारातील आबंधनाचे पालन करण्याबाबत दोन्ही पक्षांना अपवाद करता येतील.

xii. सेवा-

कंत्राटदारानी पुरवावयाच्या सेवामध्ये खालील बाबींचा समावेश असेल परंतु या “सेवा” पुढील यादी पुरत्याच मर्यादीत नसतील :-

A) बसगाडीची स्थिती व मार्ग -

- (i) सर्व बसगाड्यांची प्रत्यक्ष व यांत्रिक स्थिती उत्तम असावी आणि “महाराष्ट्र मोटार वाहन (स्कूल बस करीता विनियम), नियम २०११” नुसार या बसगाड्या योग्य प्राधिकारणाकडून यथोचितरित्या प्रमाणित केलेल्या असाव्यात.
- (ii) शालेय बस म्हणून वापरल्या जाणाऱ्या सर्व वाहनांना शालेय बस कंत्राटी वाहन परवाना असेल आणि त्यांच्या वापर कटाक्षाने फक्त शाळेच्या विद्यार्थ्यांची ने आण करण्यासाठीच केला जाईल अशी सर्व वाहने पिवळ्या रंगात रंगविले जातील आणि वाहनांच्या समोरील व मागील बाजूस “शालेय बस” असे शब्द लिहण्यात येतील.
- (iii) शाळेशी करार केलेल्या आणि शाळेच्या काराव्यतिरिक्त इतर करार असलेल्या वाहनांना संपूर्ण पिवळा रंग देण्याची आवश्यकता असणार नाही मात्र अशा वाहनांवर मध्यभागी सर्व बाजूनी २० इंच रुंदीची पिवळ्या रंगाची पट्टी रंगविलेली असेल.
- (iv) शालेय बस सेवेसाठीची वाहने नोंदणीपासून १५ वर्षांपेक्षा अधिक जुन्या कालावधीची असणार नाही. परंतु मुंबईत वापरण्यात येणाऱ्या बसगाड्या नोंदणीपासून ८ वर्षांपेक्षा अधिक जुन्या कालावधीच्या असणार नाहीत. परंतु आणखी असेकी, ज्या बसगाड्या सी.एन.जी. वर चालतात व १५ वर्षांपेक्षा अधिक कालावधीच्या नाहीत अशा बसगाड्यांना मुंबईत विद्यार्थी वाहतूक करण्यास परवानगी देण्यात येईल.
- (v) प्रत्येक बसमध्ये प्रत्येक विद्यार्थ्यांचे नाव, वर्ग , रक्तगट विद्यार्थ्यांचे बस मध्ये चढण्याचे व उतरण्याचे ठिकाण दर्शविणारी संपूर्ण यादी लावलेली असावी या यादीमध्ये शाळेमध्ये दिलेल्या बसचा सुरुवातीपासून ते

शेवटपर्यंतचा मार्ग ही सविस्तर दर्शविण्यात येईल. बसचा मार्ग व थांबे शाळेकडून निश्चित करण्यात येतील.

- (vi) सर्व बसगाडयामध्ये वेग नियंत्रक बसविण्यात यावेत व मुंबई महानगरपालिका क्षेत्रात बसची कमाल वेगमर्यादा ताशी ४० कि.मी. एवढी असावी तर इतर महानगरपालिका क्षेत्रात ५० कि.मी. पेक्षा जास्त नसावी.
- (vii) प्रत्येक बसमध्ये (मग ती कुठलाही परवाना धारण केलेला असो) स्पष्टपणे दिसतील असे शाळेचा नाव, बसमार्ग क्रमांक लिहिलेला फलक बसविण्यात येईल. बसगाडीच्या पुढील भागावर आणि बसच्या प्रवेशद्वाराच्या बाजूस मार्ग क्रमांक आणि शाळेचे नाव ठळक आणि सुवाच्च अक्षरता प्रदर्शित केलेले असावे. यापैकी एक फलक ८ इंच रुंदीचा व २ ½ फुट लांबीचा असेल. हा फलक बसच्या समोरच्या बाजूच्या डावीकडे बसविण्यात येईल तर दुसरा फलक ८ इंच x ८ इंच एवढ्या आकाराच्या बसच्या प्रवेशद्वारा जवळील डाव्या बाजूच्या खिडकीजवळ बसविण्यात येईल.
- (viii) प्रवेश जिऱ्याची पहिली पायरी जमीनीपासून ३२५ एमएम पेक्षा जास्त नसेल इतक्या उंचीवर असावी आणि सर्व पायऱ्या घसरणाऱ्या नाहीत अशा बसविण्यात येतील.
- (viii) बसच्या पुढील दरवाजावरील पायऱ्यांवर हाताला आधारासाठी दांडे बसविण्यात येतील. हा दरवाजा प्रवेश व निर्गम मार्ग म्हणून वापरण्यात येईल.
- (ix) बसच्या ब्रेक यंत्रणेमधील हवेच्या दाबाचा वापर करून त्यावर चालणारा व कर्कक्ष आवाज निर्माण करणारा हवेच्या दाबावरील हॉन किंवा अन्य कोणतेही (साधने) बसमध्ये बसविण्यात येणार नाही.
- (x) बसमूधन विहित आसन क्षमतेपेक्षा अधिक विद्यार्थी ने-आण करता येणार नाही.
- (xi) प्रत्येक बसमध्ये सुरक्षा दांडे , हाताला आधारासाठी दांडे संकटकाळी बाहेर पडण्याचा मार्ग, प्रथमोपचार संच, अग्नीशमन यंत्र यासारखी प्रमाण सुरक्षा साधने बसविणे आवश्यक आहे. बस पुढील साधनसामग्रीने सुसज्ज असावी.
प्रथमोपचार संचामध्ये आवश्यक सर्व प्रथमोपचार साहित्य व औषधी उपलब्ध असतील. भारतीय मानक संस्थेने प्रमाणित केलेले प्रत्येकी ५ किलो ग्रॅम क्षमतेचे ए.बी.सी. प्रकारातील दोन अग्नीशमन यंत्रे बस मध्ये असतील. त्यापैकी एक चालक कक्षामध्ये तर दुसरे संकटकाळी बाहेर पडावयाच्या मार्गाजवळ बसविण्यात येईल.

- (xii) बसच्या खिडक्यांना स्टीलच्या तीन आडव्या दांड्या असाव्यात आणि दोन दांड्यांमधील अंतर ५ से.मी. पेक्षा अधिक असू नये व त्या बसच्या बाहेरील बाजूवर बसविण्यात याव्यात.
- (xiii) मुलांच्या बॅग, पाण्याच्या बाटल्या जेवणाचे डबे ठेवण्यासाठी बसमध्ये स्वतंत्र व्यवस्था असेल.
- (xiv) बसची सर्व आसने विद्यार्थ्यांचा चेहरा समोरील बाजूस राहिल अशीच असावीत.
- (xv) शालेय बसवर कोणतीही व्यावसायिक जाहिरात लावण्यात येणार नाही.
- (xvi) बस संबंधातील सर्व कागदपत्रे (प्रमाणित प्रती) शाळेकडे जमा करण्यात येतील.

बसगाड्यांची संख्या ----- क्षमता -----

B) कर्मचारी वर्ग -

- (i) सर्व शालेय बसमध्ये प्रशिक्षित चालक, मुलामुलींच्या एकत्रित शाळांकरीता मुलांच्या शाळांसाठी मुलांसाठी एक पुरुष परिचर व मुलीसाठीच्या व सहशिक्षण शाळांकरीता मुलींसाठी एक महिला परिचर असेल हे कर्मचारी विद्यार्थी बसमध्ये चढ उतार करतांना त्यांच्या सुरक्षिततेची काळजी घेतील.
- (ii) बसमधील सर्व कर्मचारी हे मनमिळावू स्वभावाचे असतील व ते कंत्राटदाराने दिलेल्या ओळखपत्रासह व्यवस्थित, स्वच्छ गणवेश परिधान करतील.
- (iii) सर्व कर्मचाऱ्यांना मराठी/ हिंदी किंवा इंग्रजी भाषेचे ज्ञान असेल.
- (iv) सर्व कर्मचारी शाळेच्या विद्यार्थ्यांसोबत काम करण्याबाबत प्रशिक्षित असतील व संपूर्ण प्रवासादरम्यान व सर्वसामान्य बाबींविषयी विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षितेविषयी दक्ष असतील.
- (v) कंत्राटदाराने नेमलेल्या चालकांना ५ वर्षे एवढा वाहन चालविण्याचा अनुभव असणे आवश्यक आहे. वाहतुकीच्या कोणत्याही किरकोळ गुन्ह्यासाठी त्यास दोन पेक्षा अधिक वेळा दंड झालेला नसावा, आणि वाहन बेदरकारपणे व निष्काळजीपणे चालवण्याबाबत त्याच्यावर एकादाही दोषारोप झालेला नसावा. वाहतुकीचे लायसन व बिल्ला त्याच्याजवळ असणे आवश्यक आहे.
- (vi) वाहकांच्या सर्व संबंधित कागदपत्रांच्या प्रमाणित प्रती शाळेकडे जमा करणे आवश्यक आहे.
- (vii) बसमध्ये धुम्रपान करण्यास मनाई असेल.
- (viii) सर्व कर्मचारी विद्यार्थ्यांना बसमध्ये चढउतार करताना मदत करतील.

- (ix) विद्यार्थ्यांच्या चढ-उतार करण्याच्या वेळेव्यतिरिक्त इतर वेळी व बस चालू झाल्यावर बसचे दरवाजे बंद असतील.
- (x) बसमध्ये संगीत गाणे वाजवण्यास मनाई असेल.
- (xi) बसचे कर्मचारी कोणत्याही सबबीखाली विद्यार्थ्यांना कोणतेही खादयपदार्थ अथवा पेय देणार नाहीत.
- (xii) ज्या विद्यार्थ्यांच्या पालकांनी विद्यार्थ्यांस बस थांब्यावर घेण्यासाठी अधिकृत व्यक्ती नेमलेली असण्याबद्दल शाळेला कळविलेले असेल आणि ती प्राधिकृत व्यक्ती (शाळेने व पालकांनी मान्यता दिलेली) बस थांब्यावर मुलाला घेऊन जाण्यासाठी हजर नसल्यास अशा विद्यार्थ्यांस शाळेत परत आणण्यात येईल व पालकांना शाळेत बोलावून विद्यार्थी त्यांच्याकडे सोपविण्यात येईल.

C) विशेष अटी -

- (i) कंत्राटदार विविक्षित दिवशी (अर्धा दिवस शाळा, परीक्षा इत्यादी) शाळेने विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे बससेवा देईल.
- (ii) बंद, वाहतूक कोंडी, अपघात, ब्रेक निकामी होणे इत्यादी बाबत कंत्राटदाराकडून त्वरीत शाळेला बस सेवेतील कोणत्याही बदलाविषयी कळविण्यात येईल. आपतकालीन परिस्थितीत बसमधील परिचर त्या घटनेबाबत शाळेच्या प्राधिकारणाना कळविले व विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षिततेसाठी आवश्यक ती व्यवस्था करील.
- (iii) बसची अयोग्य / असुरक्षित स्थिती बसच्या वेळेसंबंधातील इतर कोणतीही अनियमितता, कोणताही कर्मचारी गैरहजर असणे, बसच्या भौतिक स्थितीमधील त्रुटी इ. बाबींसाठी प्रती बस रु. १०००/- इतका प्रतिमाह दंड आकारण्यात येईल.
- (iv) बस बंद पडल्यास प्रतिथांबा/ प्रतीफेरी /एकमार्ग रु. ५०/- दंड आकारण्यात येईल. हा खर्च आणि पालकांना शाळेपर्यंत व शाळेपासून करावा लागलेला खर्च कंत्राटदाराच्या खात्यातून वजा करण्यात येईल.
- (v) घरातून किंवा शाळेतून विद्यार्थी घेण्यासाठी लागलेला प्रत्येक विलंब आणि दिलेल्या सुचनानुसार विद्यार्थ्यांना न उतरवणे यासाठी प्रति बस रु. १०००/- इतका दंड आकारण्यात येईल. विद्यार्थ्यांना घेण्यासाठी व उतरण्यासाठी असलेल्या ठराविक थांब्याऐवजी इतर थांब्यावर घेणे व सोडणे इत्यादी बाबींसाठी रु. १०००/- दंड आकारण्यात येईल.

- (vi) कराराच्या कालावधीत रु. २०००/- एवढी ठेव रक्कम करारपालन सुरक्षा ठेव म्हणून शाळा / व्यवस्थापनसंस्था यांच्या नावे देय असलेल्या दर्शनी धनाकर्षाच्या स्वरूपात जमा करण्यात येईल. ही बिन व्याजी रक्कम कराराची समाधानकारक समाप्ती झाल्यावर व दंड आकारणीची कोणतीही रक्कम असल्यास ती वजा करून परत करण्यात येईल.
- (vii) प्रशासकीय प्रयोजनार्थ कंत्राटदार शाळा / व्यवस्थापन संस्थेच्या नावे देय असलेल्या दर्शनी धनाकर्षाच्या स्वरूपात शाळेला / व्यवस्थापन संस्थेला प्रतीविद्यार्थी प्रतीमहिना किमान रु. २५ व कमाल रु. ----- याप्रमाणे १२ महिन्यांची रक्कम अदा करील. ही रक्कम हप्त्यांच्या स्वरूपात न देता एका दर्शनी धनाकर्षाद्वारे संपूर्ण १२ महिन्यांच्या कालावधीत शाळेकडे सुपूर्त केली जाईल. या रकमेचा वापर शालेय बस सेवेच्या प्रशासकीय बाबींच्या खर्चासाठी केला जाईल आणि काही रक्कम शिल्लक राहिल्यास पुढील वर्षातील खर्चासाठी ही रक्कम वळती करण्यात येईल.
- (viii) दंड म्हणून आकारण्यात आलेल्या सर्व रकमा, कंत्राटदाराच्या खात्यावर खर्ची दर्शविण्यात येतील आणि ज्याबाबीसाठी शाळेने स्वेच्छाधिकाराचा निर्णय राखून ठेवलेला आहे, अशा बाबींना बाधा न आणता किंवा याबाबतीत युक्तीवाद न करता, परताव्याच्यावेळी “करारपालन सुरक्षा ठेवीतून” वजा करण्यात येतील.
- (ix) शाळा, शैक्षणिक वर्षाच्या शेवटी, कंत्राटदारास अशा कुठल्याही रकमा वजा केलेल्या असल्यास वजावटीचे विवरणपत्र देईल. परतावा योग्य ठेव रकमेपेक्षा दंडाच्या रकमा अधिक असल्यास कंत्राटदार या तुटीची भरपाई करील.

D) सुरक्षितता व शिस्त -

- (i) कंत्राटदार शाळेच्या विद्यार्थ्यांव्यतिरिक्त व व्यक्तींव्यतिरिक्त इतर कोणत्याही विद्यार्थ्यांची किंवा व्यक्तींची त्यांच्या पालकांची आणि शिक्षकांची ने-आण करणार नाही.
- (ii) बसमध्ये नेहमीच शिस्तीचे पालन करण्यात येत आहे. याबाबत परिचर/पर्यवेक्षक सुनिश्चिती करतील.
- (iii) परिचर / पर्यवेक्षक सर्व अनियमित घटनांचा अहवाल शाळेला देतील.

- (iv) परिचर विद्यार्थ्यांच्या बसमधील हजेरीबाबतच्या नोंदवहया नियमितपणे ठेवील.

E) संकटकाळात अनुसरावयाची कार्यवाही (बसमध्ये तांत्रिक बिघाड, वाहतूक कोंडी, बंद अशा प्रसंगामध्ये)

- (i) कंत्राटदार शाळेला त्याबाबत कळविल आणि मुलांना शाळेत अथवा त्यांच्या घरी सुरक्षितपणे व लवकरातलवकर पोहचवता यावे या दृष्टीने पुढील व्यवस्था करील.
- (ii) बस सुरु होण्या अगोदर त्यामध्ये बिघाड झाल्यास, कंत्राटदार शाळेला कळविल. कंत्राटदाराने तसे करण्यात कसूर केल्यास, कंत्राटदारावर या अगोदर विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे दंड आकारण्यात येईल.
- (iii) प्रवासादरम्यान बसमध्ये बिघाड झाल्यास, परिचर त्याबाबत शाळेला कळवील. परिचर मुलांवर देखरेख ठेवील आणि कोणत्याही परिस्थितीत मुलांना सोबतीशिवाय निराधार अवस्थेत किंवा तसेच सोडून दिले जाणार नाही. प्रवास पूर्ण करण्याकरिता कंत्राटदाराने सहाय्यासाठी बदली बस पाठवेपर्यंत मुलांना त्या बसमध्येच ठेवण्यात येईल. कंत्राटदार रिकामी बस पाठवील व प्रवास पूर्ण केला जाईल.
- (iv) बंद किंवा संप या कारणामुळे बस उपलब्ध नसण्याबाबत शाळेला किमान दोन दिवस अगोदर कळविण्यात येईल.

F) सहाय्यार्थ व अन्य सेवा

- (i) प्रत्येक बसमध्ये भ्रमणध्वनी किंवा वायरलेस साधन उपलब्ध करून देण्यात येईल.
- (ii) बिघाडाच्या प्रसंगी किंवा संकटकाळामध्ये बदली बस, वाहनचालक व योग्य परिचर तात्काळ उपलब्ध करून दिलेले आहेत, याबद्दल प्रत्येक कंत्राटदार खात्री करून घेईल.
- (iii) कंत्राटदार शाळेच्या विनिर्देशांनुसार नेमून दिलेल्या सर्व थांब्यांच्या चिन्हांसह मार्गाचे नकाशे त्यांच्या चालकांना देतील.
- (iv) कंत्राटदार, याखालील आबंधने पार पाडण्याच्या प्रयोजनार्थ, त्याने नियुक्त केलेल्या कर्मचारी वर्गाची वेतन, पगार व इतर वैध कायदेशीर प्रदान करण्याकरिता जबाबदार व उत्तरदायी असतील आणि योग्य लेखापुस्तके,

अभिलेख व दस्तऐवज ठेवील आणि या कराराच्या अटीचे पालन करण्याच्या दृष्टीने त्याला अथवा त्याने नियुक्त केलेल्या कर्मचारी वर्गाला लागू असलेल्या सर्व परिनियमांचे, नियमांचे व विनियमांचे पालन करील. कंत्राटदाराचा कर्मचारीवर्ग हा नेहमीच त्याच्या थेट नियंत्रणाखाली व पर्यवेक्षणाखाली असेल आणि सेवा सर्व वेळी पूर्ण करण्यासाठी कंत्राटदाराच्या गरजांनुसार त्याच्या कर्मचा-यांची बदली करण्यास तो स्वतंत्र असेल. कंत्राटदारास मालकाप्रमाणे, या कराराखालील त्याची आबंधने पार पाडण्याकरिता नियुक्त केलेल्या त्याच्या कोणत्याही कर्मचा-याची सेवा समाप्त करण्याचा आणि त्या कर्मचा-याऐवजी कोणतीही व्यक्ती नियुक्त करण्याचा अनन्य अधिकार असेल

- (v) आवश्यक असल्यास, कंत्राटी कामगार सेवा (विनियमन व उच्चाटन) अधिनियम, १९७० व त्याखाली केलेले नियम व लागू असणारे इतर कामगार कायदे, याअन्वये आवश्यक ते लायसन मिळवील.
- (vi) कंत्राटदार, कोणत्याही प्रयोजनासाठी किंवा कोणत्याही रीतीने एकतर पत व्यवस्थेसाठी किंवा अन्यथा शाळेच्या नावाचा वापर करणार नाही आणि असे मान्य करण्यात येत आहे की, कंत्राटदार आणि/किंवा त्यांचे कर्मचारी यांचे ऋण दायित्वे किंवा आबंधने यासाठी शाळा, कोणत्याही प्रकारे, जबाबदार असणार नाही.
- (vii) कंत्राटदार, कंत्राटदाराच्या किंवा त्याच्या कर्मचा-यांच्या किंवा अभिकर्त्यांच्या कोणत्याही कृतीमुळे, अकृतिमुळे, चूकीमुळे किंवा हलगर्जीपणामुळे, शाळेची मालमत्ता, साधनसामग्रीची किंवा बसमधील खिडक्या किंवा जोडण्या यांच्या होणा-या कोणत्याही नुकसानीसाठी जबाबदार असेल आणि त्याची भरपाई करील.
- (viii) प्रत्येक पाळीमधील त्याच्या कर्मचारीवर्गास, शाळा किंवा तिच्या अधिकृत कर्मचारीवर्गाशी तातडीने संपर्क करणे त्यांना शक्य व्हावे यासाठी आवश्यक ती संपर्काची/दळणवळणाची साधने पुरवील. अशी संपर्काची/दळणवळणाची साधने कंत्राटदाराकडून पुरविण्यात येतील.

xiii) **अभिहस्तांकन**

कोणताही पक्ष, इतराच्या लेखी संमतीशिवाय कोणत्याही त्रयस्थ पक्षाला या करारातील त्याचे हक्क किंवा आबंधने अभिहस्तांकित करणार नाही. परंतु तथापि, इतर पक्षाला लेखी नोटीस

देऊन, एकतर या करारातील त्याचा हक्क किंवा आबंधने, कोणत्याही दुय्यम किंवा अभिहस्तांकनकर्त्यांशी संलग्न असणा-या इतर कंपनीस, हस्तांतरीत करू शकेल. परंतु अशा अभिहस्तांकनात काहीही असले तरी, अभिहस्तांकनकर्ता त्यामधील सर्व अटी व शर्ती यांचे पालन करण्यासाठी प्रामुख्याने जबाबदार असेल.

xiv) करार

करार दोन (२) प्रतिलेखात, निष्पादित करण्यात येईल, त्यापैकी दोन्हीही प्रतिलेख, मूळलेख समजण्यात येईल. पहिला (१) प्रतिलेख शाळेकडे ठेवून घेण्यात येईल आणि दुसरा प्रतिलेख कंत्राटदाराकडे ठेवून घेण्यात येईल.

xv) संकीर्ण

(i) हा करार आणि या कराराशी संबंधित सर्व नोटीसा, पत्रव्यवहार किंवा इतर लेखन इंग्रजीमध्ये असेल आणि कोणताही पक्ष त्याचा इतर कोणत्याही भाषेत अनुवाद करण्यासाठी बांधील नसेल.

(ii) प्रवर्तनीयता-

या करारातील कोणतीही अट, ठराव, शर्त अथवा परंतुक विधिबाह्य, अवैध किंवा अप्रवर्तनीय होत असेल तर , या करारातील उर्वरित मजकूर आणि ती अट, ठराव, शर्त अथवा परंतुक ज्यांच्या बाबतीत विधिबाह्य, अवैध किंवा अप्रवर्तनीय होत असेल त्यांच्याव्यतिरिक्त अन्य व्यक्तींच्याबाबतीत किंवा परिस्थितीमध्ये अशा अटीचे, ठरावाचे, शर्तीचे अथवा परंतुकाचे उपयोजन यांस त्याद्वारे बाध येणार नाही आणि या करारातील प्रत्येक अट, ठराव, परंतुक, शर्त ही वैध असेल व कायद्याद्वारे परवानगी असलेल्या मर्यादेपर्यंत अंमलात आणण्याजोगी असेल.

xvi) गोपनीयता

शाळेत किंवा तिच्या प्रतिनिधीनी तयार केलेली विद्यार्थ्यांची कोणतीही यादी (यादया) किंवा तशाच प्रकारचे दस्तऐवज आणि त्यामध्ये अंतर्भूत असलेली माहिती ही शाळेची मालमत्ता असून शाळेच्या अंतर्गत कारभारातून मिळालेली कोणतीही माहिती गोपनीय समजण्यात येईल व ती उघड केली जाणार नाही.

जे कोणते तयार केलेले असेल असे सर्व साहित्य व सर्व प्रती हा करार संपल्यावर कंत्राटदाराकडून परत करण्यात येतील. जेथवर अशा दस्तऐवजांची संबंध आहे तेथवर, कंत्राटदार दस्तऐवज सांविधिक किंवा अन्य ठेवून घेण्याचा कोणताही सर्व अधिकार सुस्पष्टपणे सोडून देईल आणि शाळेने स्पष्टपणे लेखी प्राधिकार दिल्याखेरीज, शाळेच्या नावाचा वापर न करण्यास संमती देईल.

xvii) अधिकारिता

यामध्ये अंतर्भूत असलेल्या लवाद करारास अधीन राहून, या करारामधून उद्भवणारा पक्षकारांमधील कोणताही वाद हा, इतर न्यायालये वगळून, केवळ मुंबई येथील न्यायालयाच्या अधिकारितेच्या अधीन असेल

xviii) नोंदवहया व अभिलेख

कंत्राटदार हा, या कराराच्या मुदतीमध्ये व त्यानंतर एक वर्षभर, शाळेने विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे, या कराराला अनुसरून पार पाडलेल्या विवक्षित सेवांचे संपूर्ण अचूक व क्रमबद्ध अभिलेख ठेवील. शाळेला, या करारास अनुसरून पार पाडलेल्या सेवांच्या संबंधातील अशा नोंदवहया व अभिलेख यांची तपासणी करण्याचा अधिकार असेल.

या गोष्टीची साक्ष म्हणून शाळा व कंत्राटदार यांनी वर दिल्याप्रमाणे हा करार-----
रोजी निष्पादित केला आहे.

च्याकरिता/ च्या वतीने

च्याकरिता/ च्या वतीने

जोडपत्र

(हे जोडपत्र या कराराचा एक भाग आहे आणि आवश्यकते प्रमाणे यामध्ये वेळोवेळी योग्य ते बदल करता येतील.)

- लेखांकन व किरकोळ रोकड वाहक/परिचर यांनी प्रवासात केलेल्या कोणत्याही खर्चाची प्रतिपूर्ती कंत्राटदार करेल.
- “शालेय बस शुल्काची रचना” याच्या अटीमध्ये वेळोवेळी सुधारणा करता येते व नवीन अटींचा जोडपत्रात समावेश करावयाचा असतो.
- “शैक्षणिक वर्षापासून शुल्क रचना” करण्यात येईल व १२ महिन्यासाठी शुल्क देय असेल.

क्षेत्रनिहाय शालेय बस शुल्काची रचना (प्रत्येक वर्षी अद्ययावत करावयाची)

- दिनांक** पासून ते **दिनांक** पर्यंत बस शुल्क प्रदान करण्यात येईल. रक्कम १२ महिन्यासाठी असेल (दोन हप्त्यामध्ये वेतन द्यावयाचे असल्यास वेतनाचा दिनांक/कालावधी नमूद करावा.)
- विद्यमान** रचनेत क्षेत्राचा अंतर्भाव नसेल, जे नंतरच्या दिनांकास निश्चित होणार असेल तर, शुल्क क्षेत्रावर व त्या मार्गावरील विद्यार्थ्यांच्या संख्येवर आधारित असेल.
- शुल्क केवळ धनाकर्षाद्वारे गोळा करण्यात येईल आणि १२ महिन्यासाठी संपूर्ण कालावधीसाठी एकाच धनाकर्षाद्वारे व हप्त्याने नाही किंवा दोन हप्त्यात शुल्क गोळा करण्यात येईल. (प्रत्येक शाळेच्या बाबतीत)
  - बस शुल्काबाबत पुढील संदर्भात कंत्राटदारामध्ये सलोखा असेल
    - जर विद्यार्थी नियमित मार्गा व्यतिरिक्त त्याच्या किंवा तिच्या इतर मार्गाचा वापर करू इच्छित असेल व शाळेने त्याला/तिला तसे करण्यास परवानगी दिली असेल तर, कंत्राटदार त्याला/तिला त्याच्या/तिच्या नेहमीच्या मार्गाशिवाय इच्छित मार्गाने नेऊ शकेल.
    - जर विद्यार्थी नियमितपणे सकाळी आणि दुपारी वेगवेगळ्या मार्गाचा वापर करू इच्छित असेल व शाळेने त्याला तसे करण्याची परवानगी दिली असेल तर त्या दोन्ही मार्गावर सेवा देणा-या दोन्ही चालकांनी

दोघांमध्ये संबंधित शुल्काची विभागणी करावी. शाळेच्या हिशोबातील सुव्यवस्थितपणासाठी शुल्काचा एकत्रित धनाकर्ष हा सकाळ सत्रात सेवा देणा-या कंत्राटदारास दिला जाईल. दुपारी सेवा देणा-या कंत्राटदारास त्यापैकी पन्नास टक्के वाटा देण्याची जबाबदारी ही त्याच्यावर राहिल.

- c) जर विद्यार्थ्यांचे राहण्याचे ठिकाण शैक्षणिक वर्ष सुरु असतांना बदलले असेल व शाळेने त्याला/तिला दुस-या मार्गाने येण्याजाण्यास मान्यता दिली असेल तर कंत्राटदार सदर विद्यार्थ्यांने दिलेल्या शुल्काची त्याने संबंधित बसचा त्याने केलेल्या प्रत्यक्ष वापरानुसार विभागणी करेल. शाळेच्या हिशोबातील सुव्यवस्थितपणासाठी सेवा देणा-या कंत्राटदारास शैक्षणिक वर्षाच्या सुरुवातीलाच एकत्रित रकमेचा धनाकर्ष दिला जाईल. उर्वरित वर्षासाठी सेवा देणा-या कंत्राटदारास त्या रकमेतील योग्य तो वाटा देण्याची जबाबदारी आधीच्या कंत्राटदारावर राहिल.

- d) **शाळेच्या गटाप्रमाणे बसची ओळख दर्शविणारे क्रमांक**
-----शालेय बस/मार्ग हे वर्णानुक्रमे
ओळखले जातील उदा :- अ,ब,क,
-----शालेय बस/मार्ग हे जे-१,जे-२ ई असे
ओळखले जातील
-----शालेय बस/मार्ग हे एम-१,एम-२ ई
असे ओळखले जातील
-----शालेय बस/मार्ग हे एस-१,एस-२ ई
असे ओळखले जातील

कोणताही मार्ग जर दोन मार्गांचा मिळून बनलेला असेल तर तो सी-१२ याप्रकारे किंवा इतर योग्य प्रकाराने ओळखला जाईल.

ही अनुसूची यापूर्वी अंमलात असलेल्या निष्कर्ष अनुसूचीची आणि शुल्क आराखडा निष्प्रभावी करेल.

Revised Guidelines

- A. Every school shall have a transport committee to look into the matters pertaining to safe transportation of school children, transportation fees to be structured area wise, identification of bus stops and vehicle fitness. The committee shall be headed by Principal of the school and shall have one PTA representative as well as the Bus Administrator of the school, Traffic/Police Inspector of the respective area, Inspector of motor vehicle/Asst Inspector of motor vehicle of that area, education inspector, representative of bus contractor and representative of local authority. The committee shall meet every six months prior to commencement of each semester.
- B. The Principal of the school shall be responsible for safe transportation of school children and shall take appropriate steps for day to day supervision of the manner in which the transportation of students is carried out to and from the school. Further, the school shall enter into a Common Standard Agreement (CSA) with the transporters and shall administer the School Bus Service through the Bus Administrator.
- C. The school authorities shall be responsible for conducting one day refresher course of First Aid and fire extinguishing techniques twice a year before the commencement of semesters.
- D. The school authority shall employ adequate number of Traffic Wardens in consultation with traffic police with a view to regulate the traffic and safe passage of children during the opening and closing of school hours. The salary of these Traffic Wardens shall be paid by the school authorities.
- E. The school administration in consultation with and the help of traffic police and local authority will ensure that necessary road markings and road signs are installed near the school as well as the signs of 'No Parking except for school buses'.
- F. No school shall allow any student to come to school by vehicles other than school buses provided by the school. However, this shall not be applicable to those students who walk to school, and who are using public transport (excluding Taxi and Auto rickshaw) or where the school is unable to provide a bus route and to those students who are ill and require a separate arrangement for transportation as prescribed by registered medical practitioner, and to those students who have to leave the school on account of some emergency,
- G. Wherever available, the school authorities shall provide for space inside the school premises, in order to ensure safe alighting and boarding of the school children from the vehicle.
- H. A medical certificate in form 1 A issued by a doctor holding minimum qualification of M.B.B.S or above, certifying the health of the driver and his vision by an ophthalmologist, shall be submitted by the driver of such vehicle to the school authority annually. The concerned school management who own buses and or the transporter shall, on failure by the driver to do so shall prohibit the driver to drive such a vehicle and intimate the statutory authorities immediately.
- I. The school children shall be suitably insured by their parents and the bus owner shall obtain third party insurance for every vehicle and also abide by the Insurance Cover points mentioned in the CSA.
- J. The transport contractor shall employ lady attendants for girls and co-educational schools and male attendants/cleaners for boys schools. A distinct uniform shall be prescribed for the

driver, the lady attendant and the male attendant/ cleaner, for identification. Identity cards must be issued by operator to be displayed by all staff on duty.

- K. First Aid box with necessary medicines and equipment shall be kept in the vehicle and the same shall be checked by the Principal/Authorized person every month. The attendants should be provided with a mobile phone by the transport contractor.
- L. Every school bus shall carry information of students indicating his/her blood group and contact numbers in case of emergency as well as the bus route paper.
- M. Two fire extinguishers of ABC type, capacity 5 kg each and bearing ISI mark, is required to be kept in every school bus, one in the drivers cabin and the other in the rear, near the emergency door of the bus.
- N. No such seating shall be permitted which can block the emergency door of the bus.
- O. The school bus operator shall follow the terms and conditions agreed in the Common Standard Agreement (CSA) with the school authority and the same shall be binding on both parties.
- P. Each Bus must carry the required License/RTO Papers, PUC & Insurance Covers
- Q. Buses have to adhere strictly to the given school timings.
- R. Routes and Bus Stops as specified by the school must be strictly adhered to.
- S. Route Numbers must be clearly displayed on the Front & Boarding side of the Buses.
- T. Buses must not carry children more than the Specified capacity of the Buses.
- U. No smoking or consuming alcohol by the Bus Staff on duty
- V. Lady Attendants/ Male attendants-Cleaners must assist children whilst they are boarding & alighting from the Buses. They should also check the ID of the Attendant coming to receive the child. Children of Primary Schools shall be received at destination stops by authorized persons. In case of children of Junior & Middle schools, if the student ID card has a tick in the box of attendant and if no attendant is present at the stop, then the child is to be brought back to school
- W. Playing of Music by bus staff is not permitted on the Bus
- X. No Eatables or Drinks shall be offered to the children on the Bus by the staff unless provided by the school
- Y. The Transporter must inform the School about any changes to the Bus service at the time of Bandhs/Traffic Jams/Accidents/Breakdowns/Road Blockages immediately. The school authorities should ensure that the contractor has adequate alternative arrangement in case of any exigencies through a provision in the CSA.
- Z. The Transporter or his supervisor must report all irregular incidents to the School.
- AA. The doors of the Bus must always remain closed when the Bus is in motion.
- BB. Fumigation of the Buses must be done on a regular basis to avoid mosquitoes/pests.

CC. The body and the inside of the Bus must be cleaned regularly. Air Freshener must be provided in each Bus. **No hazardous material shall ever be stored in the bus.**

DD. The Male attendant-Cleaner & Lady Attendant on the bus must at all times see to the Safety and well-being of the Students in the bus.

EE. Penalty charges will be applicable as per the CSA in cases of rules being broken, apart from penalties that maybe levied by the Statutory Authorities.

The Common Standard Agreement (CSA) is to be executed on non-judicial stamp paper worth Rupees 100/- (Two copies, one for the school and the other for the operator).

The CSA shall be available for inspection by the parents/guardians with prior appointment with the Bus Administrator of the school.

The above Rules and Regulations maybe amended as needed, from time to time.

For the process of implementing the School Bus Service the following documents are attached for use of the schools:

1. Guidelines and steps towards starting the school bus service, along with the excel template Sheet (Encl A)
2. Circular from the school Principal at the beginning of the Service and thereafter at the start of each academic year (Encl B)
3. Collection of bus fees (Encl C)
4. Application form for the use of the school bus service by the students (Encl D)
5. Student information sheet (Encl E)
6. Rules to be followed by students on the school bus (Encl F)
7. The Common Standard Agreement (CSA) (Encl G)

**Guidelines towards starting the School Bus Service
(Software based –optional)**

Part 1

Circular by the Principal to be sent to parents, informing them about starting of the bus service and asking them to fill the required details as per the attached Students Personal Details along with areas ,in the excel template sheet

Fill the excel template sheet with student details i.e. name, class division and address along with location area (to be filled by parents and sent to school)

To be done by the Bus Administration of the school

Identify area location and then the common drop off and pick up points for students along with timings

Form routes, with description of the movement of the bus to and from school, pickup and drop off points, along with timings and thereafter assign routes to the transport contractors

Enter the routes in the software with stop points

Enter the database of students with address, morning and afternoon stops

Enter the commercial details of fees, bank information, and cheque numbers in the software

Generate reports viz - route wise, stop wise, operator wise, student master report, class wise report, outstanding payment report, fees report etc.

Part 2

After the routes are formulated and contractors appointed, each student shall receive the following at the beginning of each academic year:

1. Bus route allotted to him/her, mentioning on the right hand corner, name of student, class and division, name of the contractor and the bus fees payable
2. Circular under the Principal's signature, of the school bus service for the academic year
3. Schedule of collection of bus fees
4. School bus fee structure with the relevant rates payable, (rate to be structured as per geographical area wise)
5. Application for the use of School Bus Service by students (to be filled by parents/guardians and sent back to the school)
6. Student Information Sheet for the academic year (to be filled by parents /guardians and sent back to the school)
7. Rules to be followed by students on the school bus

Part 3

The Common Standard Agreement (CSA) to be executed on Rupees 100/- non- judicial stamp paper and signed by the Principal of the School and the Contractor/s.

One copy will remain with the School and the other with the Contractor.

This CSA along with Addendums, as maybe necessary, is to be signed each year.

STUDENTS PERSONAL DETAILS ALONG WITH AREAS FOR THE EXCEL TEMPLATE SHEET

Student First Name _____
Student Last Name _____
Standard _____
Division _____
Flat/Door Number _____
Building Name _____
Street _____
Area/Pin code _____
Phone Residence _____
Phone Office/Mobile _____

Area: Please tick mark the area you reside in:
(Draw a box and mention all the broad areas taken from the address records of the students in the school, see below sample)

Altamount road	Jogeshwari	Haji Ali	Sion
Andheri			
_____			
_____			
			Others

CIRCULAR BY PRINCIPAL FOR THE SCHOOL BUS SERVICE

Dear Parents,

Date:

Subject: The School Bus Service 2010 - 2011.

All students are expected to use the school bus service on a daily basis to and from school. Only those children who live near the school, use public transport, or reside in areas where the school bus service is unavailable at present may be exempted. In such cases, a letter requesting permission may be sent to the Principal, latest by..... Each case will be decided on an individual basis. **If no letter is received, it will be assumed that the child is on the allotted bus. No child will be permitted to come to the school lanes by car. This applies to .....** (mention the approach roads of the school)

Bus Routes ..... mention the bus route identification numbers e.g. J1 or Snr 2

Identity Cards Students of each section of the school will be issued Identity Cards of a specific colour. A recent passport-size photograph of your child will be required for the bus ID card. Students must carry their bus passes every day. **No child will be permitted to travel at any time by a route other than that specified on his/her bus pass.** Requests for future changes of bus routes, due to change of residence, should be sent in writing to the Headmistresses. These will be processed according to the availability of seats, on the route required. In case ID cards are misplaced, requests should be sent in writing for a duplicate ID card which will be at a cost.

The school should be informed if your child would be met daily by an attendant at the drop-off point. In such cases if the attendant is not present to receive the child at the scheduled time and stop, the child will be brought back to school.

Any problems regarding the bus service should be brought to the attention of the Headmistresses and not dealt with directly with the bus personnel. **The Rules and Regulations for school buses 2010, set by the R.T.O. will be followed at all times.**

Please find attached the papers detailing your child's allotted Bus Route with the name of the Bus Contractor and the total fee payable, the Bus Fee Structure, Application for use of the School Bus to be signed by the parent, a Student Information Sheet and Rules to be followed by the users of the bus. Please fill in the attached Student Information sheet and send it with the Application for use of the School Bus, duly signed and a recent passport-size photograph of your child (with his/her name and class written on the back of the photo) to the Class Teacher by latest _____20___. **KINDLY DO NOT SEND DEMAND DRAFTS I BANKERS CHEQUES WITH THE APPLICATION.**

All routes will be displayed in the school for parents' information.

Every year the school enters into a Contract with each Bus Contractor known as the CSA. The Contract is available for Inspection at the Bus Administration Desk. Should you wish to scrutinize the Contract, please contact ....., the Bus Administrator.

We look forward to your continued co-operation and support.

With best wishes,

Sd/-

The new academic year will commence on .....

Principal

Collection of Bus Fees & School Departure Timings for 2010-2011

Bus Fees will be payable for the period from .....to ..... The amount will be for 12 months.

For areas not included in the present structure, which may be finalized at a later date, the fees will be based on the area and the number of children requiring the route.

The entire payment towards the bus fees (non-refundable) will be payable (in one installment or by two installments as decided by the school) by Demand Draft / Banker's Cheques **valid for 6 months** only, favouring the relevant contractor (Mentioned on the route paper of the child). **Cheques or Cash will not be accepted.**

Schedule of collection of fees 20.. – 20..

Please note: Standards mentioned below are admissions for the academic year 20.. – 20..
Mention the collection schedule as decided by the school

Duplicate ID cards will be issued at the rate of Rs..../- per card.

Kindly ensure that the correct Contractor's name is mentioned in the DD / Banker's Cheque. The appropriate Contractor's name is mentioned in your child's Bus Route paper along with the amount payable.

**Sd/-
Principal**

APPLICATION FOR THE USE OF SCHOOL BUS SERVICE BY STUDENTS

From: _____ Residential Address: _____
 Mr. Mrs. _____

Parent / Guardian of _____

Standard: _____ Tel. No's; Res: _____ Off: _____
 Bus Route No. _____ Mobile: _____
 Date: _____

To: The Principal
 Name of the school
 Address of the school

Dear Sir/Madam,

I hereby submit my application for availing of the school bus service facilitated by the school for the transport of my child / ward. In giving my consent for the use of the school bus, I understand and accept the following stipulations and agree to abide by the same.

1. I hereby empower the school to enforce such conditions and terms it may deem fit, in dealing with the bus contractors. By this empowerment, the school takes the exclusive responsibility of dealing with the contractors regarding the safety and security of the students as per the Common Standard Agreement (CSA).
2. While the school will take reasonable care in selecting the transport contractor and through him in ensuring that the vehicles and the drivers are of good standard, the school undertakes no liability for any untoward accident or injury that may be sustained as a result of the use of the school bus facilities.
3. The school is providing the facility of contract school buses purely in the role of a facilitator and undertakes no responsibility and liability for any loss or injury that may be sustained by a student or a parent arising out of the availment of the facilities. Responsibility or liability for any negligence or breach of duty in this connection shall exclusively rest with the contractor / driver or conductor and not with the school. The parents and students shall not initiate or maintain any action against the school and hereby waive all rights and remedies against the school in this behalf.
4. In organizing and providing the bus service for the children, the School is acting as a facilitator for the general body of students and their parents / guardians, with a view to facilitating a cost effective, efficient and punctual service. This is a stipulation which is fundamental to the provision of this service, that the School (including its Management and Administration) should not incur any liability, legal / financial or otherwise arising out of and in connection with the provision of this service and the students, their parents and guardians availing of the facility shall be deemed to accept and acknowledge this stipulation.

Yours faithfully,
 Sd/-
 Parent/Guardian

Student information Sheet 2010 - 2011
(To be filled by the Parents/Guardians and sent to school)

Name of the Child _____

Bus Number _____

Stop Number: Morning _____

Afternoon _____

Class (2010) _____

Attendant meeting the bus: Yes / No

Parents Signature _____

Date _____

RULES TO BE FOLLOWED BY STUDENTS ON THE SCHOOL BUS

1. All students must be seated before the bus can move. Students must not stand until the bus comes to a complete halt.
2. Only senior students may occupy seats at the back of the bus.
3. Students must carry their bus passes all the times.
4. Students should be able to carry their belongings on and off the bus themselves.
5. All bags / haversacks must be kept on the floor of the bus or on the student's lap. It may not be kept on the seat.
6. Reasonable silence must be maintained on the bus journey to ensure that the driver is not disturbed.
7. No bullying or dangerous behaviour will be tolerated. The offender will not be allowed to use the bus after one warning. Breach of school discipline will attract a pink card.
8. Any student who is not met at the designated bus stop will be carried back to school unless instructions are given in writing by the parent that the student may come home unaccompanied.
9. No part of the student's body or any object belonging to students may protrude from the bus window or door.
10. Littering the bus will not be tolerated.
11. Any willful damage to the bus should be reported to the headmistress and the offender will be dealt with severely.
12. Only the requisite number of children should occupy the seats on the bus.
13. Discourteous behaviour towards the personnel on the bus could result in suspension.
14. Students must arrive at their designated bus stops before the scheduled time of arrival of the bus. The bus will not wait for anyone after the schedule time.
15. If there is to be a change regarding the scheduled stop / bus for the student on a particular day, instructions in writing, signed by the parent, must be given to the school a full twenty-four hours in advance of the change.
16. Property left on the bus will be deposited with the school security.
17. Students should get on and off the bus as quickly as possible, keeping in mind that traffic gets held up if they dawdle.

THESE RULES HAVE BEEN MADE FOR THE SAFETY OF ALL CHILDREN ON THE BUS AND INFRINGEMENTS WILL BE DEALT WITH FIRMLY AND EXPEDITIOUSLY.

Sd/-
PRINCIPAL

To be executed on Rs 100/- Non Judicial Stamp Paper

AGREEMENT

This Agreement is made and executed on this the _____ 2010 at Mumbai/_____

Between

Name of the school/trust, situated at...address, (hereafter referred to as the School and which expression shall, unless repugnant to the context or the meaning thereof, mean and include its successors and permitted assigns) of the **First Part**

And

_____ a firm having its registered office at _____ (hereinafter referred to as "**the Contractor**"), which expression shall unless it be repugnant to the context or the meaning thereof, mean and include its successors and permitted assigns) of the **Second Part**

The School and the Contractor shall hereafter collectively be referred to as the "**Parties**" and individually as "**Party**"

Whereas:

- (i) The Contractor owns a fleet of buses and having employed sufficient number of drivers and support staff is desirous to provide service for transporting the School's students.
- (ii) The Contractor has all necessary licenses and approvals and necessary personnel for running the Service
- (iii) The student body (that is students of all sections of the School) is desirous of availing of this Service
- (iv) As it is not practicable for individual students to engage the Contractor for the service, therefore the School for and on behalf of the students is entering in this agreement, on a strict understanding that the student body is engaging the services of the Contractor

Now The Parties Agree As Follows:

1. The student body through the School hereby appoints the Contractor to perform the services described in Article 13 hereof ("the Services") and, Contractor accepts such appointment in accordance with the terms and conditions contained in the Agreement.

2. By entering in this Agreement, the School acts as a facilitator between the body of students (in all sections of the School) and the Contractor, to enable the Contractor to provide the service. By entering in this Agreement, the School shall not be deemed to have employed the Contractor nor shall any employees of the Contractor be deemed to be, an agent or employee of the School.

3. Notwithstanding anything to the contrary, the Contractor agrees that the School is empowered, for and on behalf of the student body, to enforce against the Contractor all obligations under this Agreement or in law. Accordingly, the Contractor agrees that it shall not without the School’s express consent, vary or alter this Agreement. The Contractor shall not alter, enlarge or limit the terms of the Services to be provided under this Agreement nor shall the Contractor make representations or guarantees, not authorized in writing by the School. The Contractor shall abide by the policies, rates and directions which the School may establish from time to time, pertaining to the Services that the Contractor is required to provide.

4. **Date of Commencement**

The School agrees to engage the Contractor for rendering their professional services with effect from .....

5. **Unit Strength As On Commencement**

The unit strength at the time of commencement is mentioned hereunder. However, the same shall be reviewed from time to time, depending on the exigencies of the situation.

Unit Strength

Bus Category	Total Strength

All drivers, male attendants and lady attendants shall wear an appropriate uniform as specified and identity cards, to be provided by the Contractor.

6. **Validity and Amendment**

This Agreement shall be effective for a period of one year from the date of commencement, renewable thereafter on such rates and terms as may be mutually agreeable, but not less than 90 days before expiry of the terms of this Agreement.

7. **Punctuality of Buses**

Given under are the School timings:

School section/s	Classes	Timing of arrival & departure

Bus service to be extremely regular and punctual. Buses to bring children to School not later than:

School section /s	Time of arrival of buses

And take them back from School not later than the following on all normal School working days (Monday to Friday):

School section/s	Time of departure of buses

8. Compensation

- (a) Contractor shall be compensated for performance of the services as per Annexure endorsed from time to time.
- (b) Each Student of the School availing of the Contractor's service shall pay for the same to the Contractor through the school.
- (c) For sake of facility, the demand drafts/bankers' cheques in the Contractor's favour for the services shall be collected by the School from the Students and delivered to the Contractor.
- (d) The Contractor accepts that the payment for services of the Contractor is not being made by the School. The Contractor shall not hold the School liable in this regard.
- (e) Upon payment being received, the Contractor shall issue individual receipts to the students through the School.

9. Termination of Contract

- A. For termination of contract, School can (a) issue the Contractor a Termination Letter, giving one month's notice without assigning any reason. Accordingly, on expiry of the allocated period of one month, the Contractor shall withdraw his services. Or (b) terminate the contract instantaneously on payment of one month's, remuneration, in lieu of the requisite notice period.

In case the Contractor desires to terminate his services, a minimum of 3 months notice in writing, shall be given by the Contractor to the School.

- B. Upon termination of this Agreement for any reason whatsoever, the School shall not be liable to pay any compensation, whatsoever, including but not limited to, loss of goodwill, benefits which may fall due to the Contractor and/or its employees or any consequential damages, regardless of the form whether direct, indirect or remote, it being the express intention of the parties that these matters, if any have been considered in assessing Contractor's compensation.
- C. No modification or amendment of this Agreement shall be effective until reduced to writing and executed by both parties.

10. **Payments**

Contractors will suitably instruct their personnel that they are not to ask for or solicit any gratuities or cash payments from any student or parent for whatsoever reasons.

11. **Insurance Cover**

During the pendency of the Agreement, the Contractor will obtain and keep valid, an insurance cover.

- (a) For the buses owned and operated by him for rendering the Services.
- (b) For claims of third parties towards injury and damage to life and property
- (c) For injury to or death of the children of the School travelling in the buses, operated/provided by the Contractor for rendering the said services.

12. **Force Majeure**

The obligations to be performed by the Parties herein are subject to force majeure clauses and acts beyond the control of the Parties such as civil disturbance, riots, strikes, earthquakes, storm, tempest, acts of God, emergency, etc.

13. **Services**

The services, which shall be performed by the Contractor, shall consist of but not be limited to the following:

A. **Bus Condition and Routes**

- a. All buses should be in excellent physical and mechanical condition, and be duly certified by the appropriate authorities as per the Rules and Regulations for School Buses 2011.
- b. The vehicles covered by School Bus Contract Carriage Permit and used exclusively for carriage of school children, shall be painted in yellow colour and shall display the words "school bus" in the front of the vehicle and in the rear.

- c. The vehicles having school contract and also other contract shall not be required to be painted in fully yellow colour provided a yellow stripe of 20 inches shall be painted on all sides along the center of the vehicle.
- d. The vehicle used as school bus shall not be more than 15 years old from the date of registration, provided that, school buses used in the city of Mumbai shall not be more than 8 years old from the date of registration. Provided further that school buses which are running on CNG and which are not more than 15 years old from the date of registration shall be permitted to carry school children in Mumbai.
- e. The vehicle should carry a complete list of the school children showing in respect of each student name, class, blood group and the points of stoppage for his/her embarkation and disembarkation near his/her residence against his/her name. The list will also indicate the route plan given by the school showing the place of origin, termination and detailed route the bus has to follow.
Routes and bus stops shall be specified by the School.
- f. All buses should be fitted with speed governors limiting the maximum speed to 40 kms per hour within the Mumbai Municipal Corporation limits and in other Municipal Corporation Limits it shall not exceed 50 kms per hour.
- g. Every school bus (irrespective of permit category) shall display a board to identify the school and the route number. The route number and School name should be clearly displayed on the front and boarding side of the bus in bold and legible print. One board size shall be 8 inches in width/2, 1/2feet in length fixed on the front left side of the windshield and another board of 8 inches by 8 inches to be fixed on the window left of the boarding door, and it should be put on a bracket.
- h. The first step of the access board should be at a height not exceeding 325mm from the ground and all steps should be fitted with non-slip treads.
- i. The bus should be provided with hand-rails along the steps at the front door, which shall be used both as entry and exit door.
- j. The bus should not be fitted with any pressure horn or any other device for producing tonal sound which is operated on air pressure drawn from the braking system.
- k. The bus should not carry more children than the specified capacity of seats.
- l. Standard safety features, like safety rods, handrails emergency exists, first aid kits and fire extinguishers shall be available on each of the buses. The bus should be equipped with the following:
First-aid box with glazed front containing basic first aid medical kit.
Two ABC type fire extinguishers with 5 kg capacity each bearing ISI mark. One fire extinguisher shall be kept in the driver's compartment and the other near the emergency door in the rear.

- m. All buses shall have 3 horizontal steel window bars and shall be fixed on the exterior of the bus in such a manner that the distance between any two bars does not exceed 5 centimeters.
  - n. All buses shall have separate provision for storing school bags, tiffins and water bottles of the children.
  - o. All seats in the bus shall be forward facing only.
  - p. No commercial advertisements shall be displayed on the body of the school bus.
  - q. All documents pertaining to the buses shall be deposited with the School (certified copies)
- No. of buses _____ Capacity _____

B. Staff

- a. All buses shall be manned by a driver, a male attendant for boys' schools and a lady attendant for girls and co-educational schools who shall attend to the children travelling in the school bus and ensure their safety while they are embarking or disembarking from the school bus.
- b. All staff shall be neat, clean and have a pleasant personality and be dressed in appropriate uniforms with identity cards given to them by the contractor.
- c. All staff to have knowledge of spoken Marathi/ Hindi or English.
- d. All staff shall be trained towards working with the School and ensure the students safety and shall keep general vigil for the entire journey.
- e. No buses employed by the Contractor shall be driven by a driver who has less than 5 years of experience;
Not been challaned more than twice for a minor traffic offence;
Not been charged for any offence related to rash and negligent driving.
The driver shall be the holder of transport license and a badge.
- f. All relevant papers of drivers, to be deposited with the School (certified copies).
- g. No smoking by staff shall be allowed in the bus.
- h. All staff will assist children whilst boarding and alighting.
- i. Doors of the buses to remain closed whilst in motion except when children are boarding or alighting.
- j. Playing of music by bus personnel shall not be permitted.
- k. No staff shall offer any eatables or drinks to the school children under any circumstances.
- l. In case of children whose parents have conveyed to the school that an authorized person shall fetch their child from the bus stop and that authorized person (recognised mutually by the school and parents), does not come to pick up the child

from the bus stop, then such a child shall be taken back to the school and their parents shall be called by the school to fetch their child from the school.

C. Special Conditions

- a. The Contractor shall, on certain days, (e.g. half days and examinations) provide buses specified by the School.
- b. The Contractor shall inform the School, about any changes to the bus service. This includes bandhs, traffic jams, accidents, breakdowns, etc. In case of emergency the bus attendant shall inform the school authorities about the incidence and make necessary arrangements for the safety of the students.
- c. A penalty of Rs. 1,000/- per month per bus will be charged for improper/unsafe conditions of the bus, any other irregularity in terms of punctuality, absenteeism of any member of the staff, lapse in physical condition of the bus
- d. A penalty of Rs. 50/- per stop, per trip, one way will be charged in the event of a bus being unable to ply. This will be debited to the Contractor's account and pertains to the actual expenses incurred by parents to and from School.
- e. A penalty of Rs. 1,000/- per bus will be charged for each late pick-up at home or the School and disembarking children contrary to instructions given. This shall also apply to any stops made to pick-up or drop off children at non-scheduled stops.
- f. A deposit amount of Rs. 2,000/- per bus will be deposited by demand draft payable to The School/ Management/Society for the period of the Agreement as a performance guarantee deposit. This interest free amount will be refunded on satisfactory termination of the contract after deduction of any penalties imposed during the contract period.
- g. For administrative purpose, a minimum amount of Rs 25/-and a maximum amount Rs___/- per child per month for 12 months is to be paid by the Contractor to The School/Management/Society by demand draft in the favour of the School/Management/Society. This amount will be handed over to the School for the entire period of 12 months by one single demand draft and not in installments. This amount shall be used towards administrative purpose of the school bus service, and the residue amount, if any, shall be carried forward to the next accounting year.
- h. All penalties will be debited to the Contractor's account and be deducted from the performance guarantee deposit at the time of refund, without any prejudice or arguments, for which the School reserves sole discretionary rights.
- i. The school shall give letters to the Contractors at the end of the academic year for deductions if any.

In case of penalties overshooting the refundable deposit, the Contractor shall make good the shortfall.

D. **Safety and Discipline**

- a. The Contractor shall not carry any students or persons other than those of the School, their parents and teachers.
- b. The attendants/ supervisor shall ensure that discipline is maintained in the bus at all times.
- c. The attendant/ supervisor shall report all irregular incidents to the School.
- d. The attendant shall maintain regularly the students' attendance registers in the bus.

E. **Emergency Procedures to be Followed** (In case of mechanical failures, traffic jams, bandhs, etc.)

- a. The Contractor shall inform the School and make further arrangements for the children such that they reach the School or their homes safely and at the earliest.
- b. If the bus fails before starting, the Contractor shall inform the School. Upon failure to do so, a penalty, as specified earlier, will apply to the Contractor.
- c. If the bus fails during the journey, the attendant shall inform the School. The attendant shall supervise the children and under no circumstances shall the children be left unaccompanied, stranded or abandoned. The children shall remain in the bus till the Contractor sends a relief bus to continue the journey. The Contractor shall send a spare bus and continue the journey.
- d. Non-availability of buses due to bandhs or strikes to be informed to the School at least two days in advance.

F. **Backup and other Services**

- a. A mobile phone or wireless device shall be made available on each bus.
- b. Each Contractor shall ensure that a backup bus, driver, conductor and appropriate attendant are immediately available in the event of a breakdown or emergency.
- c. Contractor shall provide route maps to their driver with all stops marked as per School specifications.

G. The Contractor shall be responsible and liable for payment of salaries, wages and other legal dues of the personnel who are employed by the Contractor, for the purpose of carrying out the obligations hereunder and shall maintain proper books of accounts, records and documents and comply with all statutes, rules and regulations which are applicable to it or the personnel employed by it for the fulfillment of terms of this Agreement. The Contractor's personnel shall always be under its direct control or supervision and the Contractor shall be free to transfer its staff in accordance with Contractor's needs provided that Services are fulfilled at all times. The Contractor will as the employer, have the exclusive right to

terminate the services of any of its staff employed to fulfill its obligations under this Agreement and to substitute any person instead.

- H. If required, obtain the requisite license under the Contract Labour (Regulation and Abolition) Act, 1970 and the rules made there under, and other applicable labour law.
- I. The Contractor shall not use the name of the School for any purpose or in any manner either for credit arrangements or otherwise and it is agreed that the School shall not in any way be responsible for the debts, liabilities or obligations of the Contractor and/or its employees.
- J. The Contractor shall be liable for and make good any damage caused to School property, equipment, fixtures or fittings thereof or therein by any act, omission, default or negligence of the Contractor or its employees or agents.
- K. Provide its staff in each shift with necessary means of communications to enable them to contact the School or its authorized personnel promptly. Such communication equipment to be provided by the Contractor.

14. **Assignment**

Neither party may assign to any third party its interest in rights or obligations under this Agreement, without the written consent of the other. Provided however, that upon written notice to the other party, either may assign its interest in, rights or obligations under this Agreement to any subsidiary or other company affiliated with the assignor, provided that the assignor notwithstanding such assignment shall remain primarily liable for performance of all the terms and conditions herein.

15. **Agreement**

The Agreement has been executed in two (2) counterparts, each of which shall be deemed an original. One (1) counterpart has been retained by the School, and one (1) by the Contractor.

16. **Miscellaneous**

- a. This Agreement and all notices, communications or other writings made in connection with this Agreement shall be in English and neither party shall be obligated to translate it into any other language.

- b. **Enforceability**

Should any terms, covenant, condition or proviso in this Agreement be held invalid, illegal or unenforceable, the remainder of this Agreement and the application of such term, covenant, condition or proviso to person or circumstances other than those of which it is invalid, illegal or unenforceable, shall not be affected thereby and each term, covenant,

proviso or condition of this Agreement shall be valid and enforceable to the extent permitted by law.

17. **Confidentiality**

Any student list(s) or similar documents and the information contained therein, prepared by the School or its representatives are the School's property and any knowledge gained of the School's internal operations shall be treated confidentially and shall not be divulged.

All such materials and all copies by whoever made, shall be delivered by the Contractor upon the termination of this Agreement. Contractor expressly waives any and all rights of retention, statutory or otherwise; as far as such documents are concerned and agree not to use the School's name except as expressly authorized by the School in writing.

18. **Jurisdiction**

Subject to the arbitration agreement contained herein, any dispute between the parties arising out of this Agreement shall be subject to the jurisdiction of the Courts at Mumbai only, to the exclusion of other courts.

19. **Books and Records**

Contractors shall maintain, during the term of this Agreement and for one year thereafter, certain complete, accurate and orderly records of the services performed pursuant to this Agreement as specified by the School. The School shall have the right to inspect such books and records of services performed in pursuance to this Agreement.

In Witness Whereof, the School and Contractor have executed this Agreement on the date first set forth above.

For and on behalf of

For and on behalf of

ANNEXURE

This Annexure shall form a part of the Agreement and may be amended from time to time as required.

A. Accounting and petty cash

The Contractor to reimburse the conductor/attendants for any expense incurred by him on the journey

B. The Term of the "School Bus Fee Structure" are amended from time to time and the new terms are to be contained in the Annexure

The period under fee structure is to coincide with the academic year and the fees are payable for 12 months

The School Bus Fee Structure Area Wise (to be updated every year)

1. Bus fees will be paid from _____ 20__ to _____, 20___. The amount will be for 12 months. (In case of payment in two installments, it should state the payment date/period)
  2. For areas not included in the present structure, which may be finalised at a later date, the fees will be based on the area and the number of children requiring the route.
  3. Fees will be collected by demand draft only and for the entire period of 12 months by one single draft and not in installments OR in two installments (as the case for each school maybe)
  4. There shall be an understanding among Contractors about Bus fees in the following context:
    - a) If a student wishes to use a route other than his/her own and the school grants him/her permission to do so, the Contractor shall accommodate him/her irrespective of which route the student regularly takes.
    - b) If a student wishes to go on two separate routes for the morning and the afternoon on a regular basis and the school grants the permission to do so, operators offering the two routes shall divide the money between them. For the convenience of school accounts, the demand draft, of the fees, will be paid to the Contractor who is offering the service in the morning. He has the responsibility of reimbursing fifty percent of the amount to the Contractor offering the service in the afternoon.
    - c) If a student shifts his/her residence during the course of the academic year and the school allots an alternative route to him/her, the Contractors shall divide the amount paid to them based on the actual use of their respective bus by the student. For the convenience of school accounts, the demand draft shall be paid to the Contractor offering the service at the beginning of the academic year. He has the responsibility of reimbursing the appropriate amount to the Contractor offering the service for the latter part of the year.
- C. Bus Identification Numbers according to sections of the school
- _____ School buses/routes shall be identified alphabetically e.g. A, B, C .....
  - _____ School buses/routes shall be identified as J-1, J-2, etc.
  - _____ School buses/routes shall be identified as M-1, M-2, etc.
  - _____ School buses/routes shall be identified as S-1, S-2, etc.
- Any route that is combined shall be identified as either C-12, or other suitable identity.

This schedule super cedes any previous schedules and fee structure.